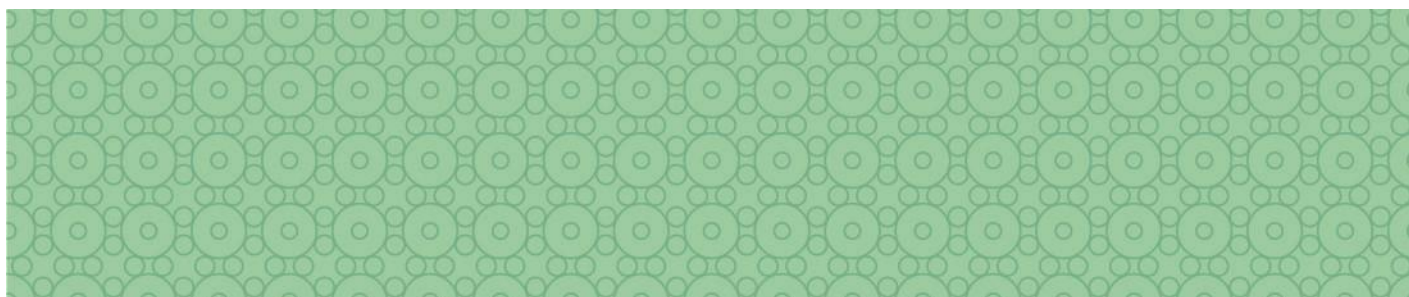

Statliga och mellankommunala intressen och mål

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

**Statliga och mellankommunala intressen och mål
– Bilaga till Länsstyrelsens underlag inför kommunens planeringsstrategi**

Författare	Jonas Nygren, Sofie Helgesson, Jan Persson med stöd från sakkunniga inom Länsstyrelsen
Kontaktperson	Jonas Nygren
Foto	Helene Ek Henning, 2014-06-11, Länsstyrelsen Östergötland
Upplaga	Augusti 2022

© Länsstyrelsen Östergötland 2022

Länsstyrelsen Östergötland
Östgötagatan 3, 581 86 Linköping
Växel: 010-223 50 00
E-post: ostergotland@lansstyrelsen.se

lansstyrelsen.se/ostergotland

Förord

Den här bilagan är tänkt att vara till stöd när kommunen ska överväga om gällande översiktsplan fortfarande är aktuell och som underlag för att ta fram en planeringsstrategi. Den riktar sig främst till kommunala företrädare som arbetar med översiktsplanering enligt Plan och bygglagen. Det utgör Länsstyrelsens planeringsunderlag till kommunen tillsammans med det som finns att ladda ner på planeringskatalogen.se. Bilagans innehåll uppdateras kontinuerligt. Hör gärna av er till oss med feedback om hur ni upplever innehållets relevans.

Samhällsplanerarna på avdelningen för Människa och samhälle
Länsstyrelsen Östergötland

Innehåll

Förord	3
Innehåll	4
<i>Utdrag ur Plan och bygglagens (2010:900) tredje kapitel</i>	5
HÅLLBAR UTVECKLING.....	6
<i>Agenda 2030</i>	6
<i>Hållbar utveckling i översiktsplaneringen</i>	7
NATIONELLA OCH REGIONALA MÅL.....	8
<i>Samhällsbyggnad</i>	8
<i>Energi, klimat och miljö</i>	9
<i>Kulturmiljö</i>	11
<i>Infrastruktur</i>	12
<i>Näringsliv</i>	13
<i>Regional utveckling</i>	14
<i>Jordbruk och skogsbruk</i>	14
STATLIGA INTRESSEN	16
<i>Riksintressen 3 kap miljöbalken</i>	16
<i>Riksintressen 4 kap miljöbalken</i>	20
<i>Miljö kvalitetsnormer (MKN)</i>	21
<i>Landsbygdsutveckling i strandnära lägen</i>	24
<i>Risker för människors hälsa och säkerhet</i>	24
ÖVRIGA NATIONELLA OCH REGIONALA INTRESSEN.....	31
<i>Bostadsförsörjning</i>	31
<i>Strategiska miljöbedömningar av planer och program</i>	32
<i>Trafik</i>	32
<i>Omvärldsbevakning</i>	33
<i>Social hållbarhet</i>	33
<i>Gestaltning</i>	33
<i>Kulturmiljövården</i>	34
<i>Totalförsvaret</i>	36
<i>Klimatpåverkan</i>	36
<i>Elsystemet</i>	38
<i>Energieffektivisering i transport- och bebyggelseplanering</i>	38
<i>Energiproduktion</i>	39
<i>Klimatanpassning</i>	40
<i>Jord och skogsbruk</i>	41
<i>Naturvården</i>	42
<i>Friluftsliv</i>	42
<i>Strandskydd</i>	43
<i>Ekosystemtjänster</i>	43
<i>Grön infrastruktur</i>	43
<i>Vatten</i>	44
<i>Havsplanering</i>	45
<i>Geologi och geoteknik</i>	46
<i>Materialförsörjning</i>	46

Utdrag ur Plan och bygglagens (2010:900) tredje kapitel

Översyn av planens aktualitet

23 § Kommunfullmäktige ska anta en planeringsstrategi senast 24 månader efter ett ordinarie val. I strategin ska fullmäktige

1. ta ställning till dels ändrade planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet, dels kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen, och

2. bedöma i vilken utsträckning planen är aktuell i förhållande till kraven i 3 §, 4 § andra stycket 1 och 2 samt 5 §.

En planeringsstrategi kan ändras fram till nästa ordinarie val.

Kraven i första stycket gäller dock inte om fullmäktige i stället antar en ny översiktsplan inom den tid som anges där. Lag (2020:76).

24 § När kommunfullmäktige har antagit eller ändrat planeringsstrategin ska kommunen inom två veckor från det att beslutet har tillkännagetts

1. skicka strategin och ett protokollsutdrag med beslutet till Boverket, länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs, och

2. hålla strategin tillgänglig på kommunens webbplats, tills en ny strategi antas. Lag (2020:76).

25 § En översiktsplan är aktuell från det att planen har fått laga kraft eller kommunfullmäktige har antagit en planeringsstrategi enligt 23 § och fram till 24 månader efter nästa ordinarie val, om inte fullmäktige i en sådan strategi har bedömt att planen helt eller delvis inte är aktuell.

En översiktsplan upphör att vara aktuell när den tid som anges i första stycket har löpt ut, om inte fullmäktige innan dess antar en planeringsstrategi. Lag (2020:76).

26 § Länsstyrelsen ska i ett underlag till kommunen redovisa sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Redovisningen ska göras under den andra halvan av tiden mellan två ordinarie val till kommunfullmäktige.

I underlaget ska länsstyrelsen ange

1. hur dessa intressen förhåller sig till översiktsplanen, och
2. om länsstyrelsens granskningsyttrande i någon del inte längre gäller.

Länsstyrelsen ska även lämna ett sådant underlag till kommunen när kommunen begär det. Lag (2020:76).

Övriga delar av Plan och bygglagen finns i riksdagens författningssamling

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900

HÅLLBAR UTVECKLING

Agenda 2030

Vid FN:s toppmöte den 25 september 2015 antog världens stats- och regeringschefer 17 globala mål och Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Figur 1. De globala målen

Agenda 2030 är ett ramverk och verktyg för att nå en hållbar utveckling som antogs 2015 av FN. Agenda 2030 består av 17 globala mål och 169 delmål som är integrerade och odelbara. Det betyder att inget mål kan nås på bekostnad av ett annat – och framgång krävs inom alla områden för att målen ska kunna uppnås. Målen ska uppnås i alla länder, ingen ska lämnas utanför, alla har ett ansvar, kommuner, staten, civilsamhället, näringslivet, akademien med flera. På FN:s utvecklingsprogram (UNDP) hemsida går det att läsa mer om Agenda 2030 och de globala målen för en hållbar utveckling.

<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>

Den svenska regeringen anser att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. För att främja genomförandet har regeringen tagit fram en handlingsplan och utsett en nationell samordnare för arbetet med Agenda 2030. Agenda 2030 har gett ny kraft till miljöarbetet i Sverige och ger möjligheter att tänka tvärsektoriellt och innovativt inom de tre dimensionerna för hållbar utveckling. Mer information om Sveriges arbete med Agenda 2030 går bland annat att hitta på Regeringens hemsida.

<https://www.regeringen.se/rapporter/2018/06/handlingsplan-agenda-2030/>

Svenska statistiska centralbyrån (SCB) har regeringens uppdrag att samordna den statistiska uppföljningen av genomförandet av Agenda 2030 i Sverige. SCB erhåller även lägesbilder av genomförandet i Sverige. Den indikatorbaserade uppföljningen finns hos SCB.

<https://scb.se/hitta-statistik/temaomraden/agenda-2030/>

Länsstyrelserna ska främja arbetet med Agenda 2030 och i samverkan med andra aktörer bidra till att genomföra FN:s globala mål för hållbar utveckling på regional och lokal nivå. Länsstyrelsen ska även redovisa utvecklingen inom respektive län.

Hållbar utveckling i översiktsplaneringen

Översiktsplanen är ett av kommunens viktigaste dokument för att visa på den strategiska utvecklingen av kommunen. Den har en viktig roll som måldokument och vägvisare mot en mer hållbar framtid och hur målen i Agenda 2030 och relevanta nationella och regionala mål uppfylls. När översiktsplanen tydligt beskriver målen och strategierna för en hållbar utveckling ger planen bättre vägledning för efterföljande beslut och avvägningar. Översiktsplanen bör bidra till måluppfyllelse av alla målen i Agenda 2030. Översiktsplanen kan prioritera de globala hållbarhetsmål som passar kommunens förutsättningar, utmaningar och möjligheter.

Boverket har tagit fram en vägledning och process för hur kommunen kan arbeta med hållbar utveckling i översiktsplaneringen där det bland annat finns förslag på definition av begreppet hållbarhet, processförslag för att integrera hållbarhet i planen samt praktiska exempel på hur olika kommuner arbetar med hållbar utveckling i sina översiktsplaner.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/fysisk-planering/forhallningssatt/>

NATIONELLA OCH REGIONALA MÅL

I kommunens översiktsplan ska framgå hur kommunen tar hänsyn till och samordnar ÖP med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för hållbar utveckling inom kommunen (Kapitel 3 § 5.4 PBL). Sveriges riksdag har fastställt ett stort antal mål inom de nationella utgiftsområdena. Samtliga aktuella mål finns med i regeringens budgetproposition (Prop.2021/22:1).

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2021/09/prop.-2021221/>

För att underlätta något för kommunerna sammanställer Boverket övergripande mål och strategier av betydelse för hållbart samhällsbyggande och fysisk planering på PBL kunskapsbanken. Följande områden omfattas: demografi, bebyggelse, ekonomi, natur & miljö samt infrastruktur.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/nationella-mal/>

Samhällsbyggnad

Politiska mål för boende och byggande

Regeringens övergripande mål för samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriiverksamhet är att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas samt där bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas.

Politik för gestaltad livsmiljö

Politikområdet gestaltad livsmiljö syftar till att ta ett helhetsgrepp om arbetet med den gestaltade livsmiljön och utgör en samlad nationell arkitekturpolicy. Nationella arkitektur-, form- och designpolitiska målen innefattar inte bara innefattar utöver arkitektur, form och design, även konst, historiska sammanhang och sociala värden och är formulerat enligt följande:

Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. Det ska uppnås genom att:

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden,
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids,
- det offentliga agerar förebildligt,
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas,
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla, och
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/02/prop.-201718110/>

ArkDes, Statens konstråd och Riksantikvarieämbetet ingår bland de myndigheter som regeringen utsett som centrala för arbetet med gestaltad livsmiljö.

Riksantikvarieämbetet tillsammans med Statens konstråd har tagit fram ett metodstöd för värdering av kulturhistoriska och estetiska aspekter av byggnadsanknuten offentlig konst. Metodstödet kommer inom kort att läggas in i Planeringskatalogen.

<http://raa.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1638058&dswid=8618>

Strategi för Levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling

Regeringen lade i april 2018 fram en strategi för levande städer i vilken regeringens politik för en hållbar stadsutveckling presenteras. Strategin innehåller övergripande mål för hållbara städer och nya etappmål i miljömålssystemet tillsammans med prioriteringar och nya insatser med tyngdpunkt på miljömässigt hållbar stadsutveckling (Skr. 2017/18:230).

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2018/04/skr.-201718230/>

Vision för Sverige 2025

År 2012 formade Boverket på regeringens uppdrag en vision för Sverige 2025 baserat på de 100 nationella målen som då var aktuella (de flesta är fortfarande aktuella), fyra megatrender och de utmaningar som nationella och regionala myndigheter och organisationer såg som störst i ett rumsligt perspektiv. I tolv Sverigebilder visar Boverket vägar för framtidens fysiska samhällsplanering. Bilderna visar på den riktningssändring som krävs för att vi ska nå ett hållbart samhälle år 2050. Mer om Vision för Sverige 2025 finns på Boverkets hemsida.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/nationell-planering/sverige-2025/>

Energi, klimat och miljö

Klimatstrategi för Sverige

Klimatarbetet behöver integreras i alla politikområden, och på alla nivåer i samhället för att styra om mot en cirkulär och biobaserad ekonomi utan utsläpp av växthusgaser. Därför lade regeringen i april 2018 fram en klimatstrategi för Sverige

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2018/04/skr.-201718238/>

Regional klimat- och energistrategi

Länsstyrelsen antog 2019 tillsammans med Region Östergötland ”Regional energi- och klimatstrategi för Östergötland år 2019 – 2023”. Klimatfrågan en av våra största utmaningar idag och kommunerna har en viktig roll i arbetet att minska vår klimatpåverkan. Planeringen kan vara avgörande för om vi lyckas minska vår klimatpåverkan så energi och klimatperspektivet behöver finnas med på ett övergripande plan översiktsplaneringen. Strategin har integrerats med den Regionala Utvecklingsstrategin (RUS) som Region Östergötland utvecklar.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/energi-och-klimat/energi--och-klimatstrategi.html>

Nationell klimatanpassningsstrategi

I den nationella klimatanpassningsstrategin finns ett nationellt mål för klimatanpassning.

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/nationell-strategi-for-klimatanpassning/>

Nationell vindkraftsstrategi

Energimyndigheten och Naturvårdsverket har tagit fram en nationell vindkraftsstrategi, kartunderlag och tematiska planeringsstöd som stöd till den kommunala planeringen av vindkraft. Strategin innehåller även åtgärdsförslag om förändrad kommunal tillstyrkan för att få en mer förutsebar tillståndsprocess. Nya vindkarteringar på högre höjder än 100 meter har genomförts vilket innebär att nya områden i kommunen kan vara aktuella för etablering av vindkraft. Översiktsplanen

behöver innehålla tydliga ställningstaganden och områden/placering av vindkraftverk bör pekas ut i översiktsplanen för att underlätta framtida etableringsprocesser. För att vindkraftverk eller andra höga installationer inte ska bli ett hinder för skydd och säkerhet (mer specifikt radiokommunikationssystemet Rakel) bör placeringen av vindkraftverk på landsbygden och höga byggnader i tätorter ske i samråd med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.

<https://www.energimyndigheten.se/fornybart/vindkraft/gemensamt-initiativ-for-en-hallbar-vindkraftsutbyggnad/>

Nationell vätgasstrategi

En nationell strategi för vätgas håller på att tas fram av Energimyndigheten med målet att utveckla och tillvarata möjligheterna med vätgas och elektrobränslen och underlätta för omställningen till fossilfrihet.

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/02/regeringen-tar-fram-nationell-vatgasstrategi/>

Nationell elektrifieringsstrategi

Regeringen har beslutat om en elektrifieringsstrategi i syfte att lägga grunden för att kunna realisera en omfattande elektrifiering som bidrar till att klimatmålen nås. Samtidigt ska Sverige ha ett robust elsystem med en hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. I den nationella elektrifieringsstrategin skildras förutsättningarna i energisektorn för att möjliggöra en ökad elektrifiering och den innehåller en plan för att hantera hinder för en ökad elektrifiering. 67 åtgärder ska genomföras under treårsperioden 2022– 2024.

<https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2022/02/nationell-strategi-for-elektrifiering--en-trygg-konkurrenskraftig-och-hallbar-elforsorjning-for-en-historisk-klimatomställning/>

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/transportsektorn-elektrifieras/el-4/>

Miljömål

De nationella miljömålen är aktuella och ses som miljödelen i Agenda 2030 och är därför en övergripande utgångspunkt för kommunen att arbeta utifrån. För översiktsplanen är God bebyggd miljö ett givet miljömål att fördjupa sig inom. Vägledningmaterial om miljömål och fysisk planering finns bland annat hos Boverket och rådet för hållbara städer.

https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/hansyn/miljo_klimat/klimatpaverkan/om-vagl/

<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2014/op-resan.pdf>

<https://www.hallbarstad.se/amnesomrade/samhallen/?type=31>

De nationella miljömålen gäller även i Östergötland. Östergötland har därutöver 8 regionala miljömål för "Begränsad klimatpåverkan". På hemsidan Sveriges miljömål finns tips på hur kommuner kan bidra till de olika miljömålen.

<https://www.sverigesmiljomal.se/>

Mer information om regionala mål, åtgärder och arbete för miljömålen finns hos

Länsstyrelsen i Östergötland.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/miljomal.html>

Det finns en vägledning som riktar sig till kommuner och ger konkret stöd och inspiration i det strategiska arbetet med miljömål och är ett underlag för erfarenhetsutbyte mellan kommuner och länsstyrelser i miljömålsarbetet.

<https://www.rus.se/vagledning-for-lokalt-arbete-med-miljomal-och-agenda-2030/>

Till miljömålssystemet hör ett antal etappmål, vilka ska göra det lättare att nå generationsmålet och miljömålen. Flera av dessa är relevanta för den fysiska planeringen. Det finns etappmål om begränsad klimatpåverkan, skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden, att öka andelen gång-, cykel- och kollektivtrafik, metod för stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer, integrering av stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer.

<https://www.sverigesmiljomal.se/etappmalen/>

Kulturmiljö

Nationella kulturpolitiska mål

De nationella kulturpolitiska målen beslutades av riksdagen i december 2009. Målen ska styra den statliga kulturpolitiken, men ska även kunna vägleda kulturpolitiken i kommuner och landsting. Delar av de kulturpolitiska målen har bäring in i den fysiska samhällsplaneringen bland annat inom kulturmiljövården. Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken bland annat främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas.

Sedan 2014 finns även fyra nationella kulturmiljömål. Regering och riksdag har uttalat att de ska vara vägledande för kulturmiljöarbetet på regional och kommunal nivå.

- Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.
- Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.
- Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.
- En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/kultur/mal-for-kultur/>

Vision för kulturmiljöarbetet till 2030

Riksantikvarieämbetet har år 2016 preciserat riksdagens vision i en handlingsplan vad gäller det praktiska kulturmiljöarbetet. Visionen ska underlätta att de politiska målen för kulturmiljöarbetet nås. Syftet enligt visionen är ytterst att alla, oavsett bakgrund, upplever att de kan göra anspråk på det kulturarv som format Sverige. Mer information om arbetet och en sammanfattning av visionen finns hos Riksantikvarieämbetet.

<https://www.raa.se/om-riksantikvarieambetet/fragor-och-svar/vision-for->

[kulturmiljöarbetet- 2030/](#)

Infrastruktur

Det övergripande transportpolitiska målet är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Därutöver har riksdagen beslutat om ett funktionsmål – tillgänglighet och ett hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa. Funktionsmålet och hänsynsmålet är av samma dignitet och ska ha samma tyngd i planeringen.

Funktionsmålet – Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingen i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, det vill säga likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov. Hänsynsmålet – Transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt samt bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljö kvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/transporter-och-infrastruktur/mal-for-transporter-och-infrastruktur/>

Nationell cykelstrategi

I april 2017 lade regeringen fram en nationell cykelstrategi för ökad och säker cykling. Strategin ger uttryck för regeringens ambitioner inom cykling med inriktning på att hjälpa berörda aktörer att ta sitt ansvar. Strategin är en plattform för det fortsatta gemensamma arbetet och ska både följas upp och vidareutvecklas.

<https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2017/04/en-nationell-cykelstrategi-for-okad-och-saker-cykling--som-bidrar-till-ett-hallbart-samhalle-med-hog-livskvalitet-i-hela-landet/>

Nationella mål för cykling

Regeringen har gett Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI), där nationellt kunskapscentrum för forskning och utbildning om cykling (Cykelcentrum) ingår, i uppdrag att ta fram förslag på mål för ökad andel cykling. Det ska syfta till att främja ökad cykling inom alla åldrar och socioekonomiska grupper i hela landet och ta hänsyn till cyklingens samhällsekonomiska effekter. I uppdraget ingår att föreslå indikatorer och system för uppföljning av föreslagna mål. Uppdraget redovisas till Regeringskansliet (Infrastrukturdepartementet) 30 april 2022.

<https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2021/10/uppdrag-att-ta-fram-mal-for-okad-andel-cykling/>

Nationell godstransportstrategi

I juni 2018 presenterade regeringen en nationell godstransportstrategi som grundar sig på de transportpolitiska och näringspolitiska målen såväl som agenda 2030. Strategin är en plattform för fortsatt samverkan inom godstransportområdet med det övergripande syftet att skapa förutsättningar för effektiva, kapacitetsstarka och hållbara godstransporter i landet.

<https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2018/06/effektiva-kapacitetsstarka-och-hallbara-godstransporter--en-nationell-godstransportstrategi/>

Planer för transportinfrastruktur

Region Östergötland har regeringens uppdrag att upprätta en investeringsplan för länets regionala transportinfrastruktur (Länstransportplan). På motsvarande sätt tar Trafikverket fram ett förslag till den nationella transportplanen utifrån direktiv från regeringen. Både den nationella planen och länstransportplanerna omfattar en period om tolv år och de revideras vart fjärde år. En nationell transportplan för åren 2018-

2029 har beslutats av regeringen i maj 2018.

<https://www.regionostergotland.se/Regional-utveckling/regional-planering/Infrastruktur/Lanstransportplan-2018-2029/>

Arbete pågår för närvarande med nationell plan för transportinfrastruktur för 2022-2033 samt ny länstransportplan för samma period.

<https://www.regionostergotland.se/Regional-utveckling/regional-planering/Infrastruktur/revidering-av-lanstransportplan/>

Regional cykelstrategi

Region Östergötland har tagit fram en regional cykelstrategi för Östergötland.

<https://www.regionostergotland.se/Regional-utveckling/regional-planering/Infrastruktur/Regional-cykelstrategi-for-Ostergotland/>

Regional bredbandsstrategi

Region Östergötland har antagit en regional bredbandsstrategi. Detta för att kunna nå de nationella målen (Sverige helt uppkopplat 2025 – en bredbandsstrategi 2016) och ha möjlighet att möta framtida regionala krav och behov gällande IT-infrastrukturen samt prioritera mellan åtgärder. Ett annat syfte med den regionala bredbandsstrategin är att aggregera kommunernas mål och prioriteringar till en regional nivå. Den regionala bredbandsstrategin för Östergötland kommer att utgöra en del av de ansträngningar som görs inom ramen för den regionala digitala agendan. Strategin i sin helhet, Bredbandsstrategi för Östergötland 2018-2025, finns tillgänglig via Region Östergötlands hemsida.

<https://www.regionostergotland.se/Regional-utveckling/Digitalisering/Bredband/>

Elektrifieringslöfte för Östergötland

Regeringen har inrättat en Elektrifieringskommission som bjudit in till att genom regionala löften göra åtaganden som bidrar till att påskynda elektrifieringen av regionala godstransporter i Sverige. Länsstyrelsen Östergötland, Region Östergötland, Cleantech Östergötland och Linköpings universitet har tillsammans undertecknat ett löfte till regeringen om att öka elektrifieringen inom transportsektorn i länet och flera aktörer har anslutit sig. Detta innebär ett ökat behov av effekt och överföringskapacitet i länet som behöver beaktas i planeringsarbetet.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/energi-och-klimat/energi-och-klimatstrategi.html>

Näringsliv

Mål för näringspolitiken

Målet för den nationella näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag.

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/naringspolitik/mal-for-naringspolitik/>

Svensk maritim strategi

”En svensk maritim strategi” N2015.28 framtagna av Sjöfartsverket och Havs och vattenmyndigheten bör finnas med i kustkommunernas översiktsplaner.

<https://www.regeringen.se/contentassets/86a578f7a521469e9b6b8c62ac5aa128/maritim-strategi.pdf>

Regional utveckling

Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet

Regeringen har beslutat om Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030. Strategin utgör den långsiktiga inriktningen för den regionala utvecklingspolitiken och ska bidra till omställningen till en hållbar utveckling i alla delar av landet. Strategin syftar till att minska klyftor och stärka utvecklingskraften i städer, tätorter samt gles- och landsbygder. Möjligheterna att bo, leva och verka i hela landet ska förbättras. Näringslivet ska ges goda förutsättningar att stärka konkurrenskraften och bidra till omställningen till hållbar utveckling. Politiken ska därmed skapa förutsättningar för en omställning där hela landet är med. Stora samhällsutmaningar som genomsyrar hela den nationella strategin är miljöproblem och klimatförändringar, demografiska förändringar, samt ökade klyftor både inom Sverige och inom EU. Dessa samhällsutmaningar varierar mellan olika delar av landet och kommer tillsammans med globaliseringen, digitaliseringen och den övriga tekniska utvecklingen att påverka samhällsutvecklingen. För att möta dessa utmaningar och hitta lösningar identifierar regeringen fyra strategiska områden i strategin som ska ligga till grund för genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken fram till 2030.

- Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet
- Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet
- Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet
- Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/03/nationell-strategi-for-hallbar-regional-utveckling/>

Regional utvecklingsstrategi

En regional utvecklingsstrategi, RUS, fastställdes för Östergötland 2021 som anger strategier för den regionala utvecklingen utifrån ett sammanhållet samhällsperspektiv. Nästa RUS ska antas sommaren 2024 och då ska även en ny rumslig strategi tas fram.

Det regionala trafikförsörjningsprogrammet ligger till grund för hur kollektivtrafiken ska utvecklas fram till år 2030.

<https://www.regionostergotland.se/Regional-utveckling/Utvecklingsstrategi-for-Ostergotland/>

Jordbruk och skogsbruk

Landsbygdsprogrammet

Länsstyrelsen arbetar för att EU:s och Sveriges jordbrukspolitik och landsbygdspolitik inklusive Landsbygdsprogrammet får genomslag på regional nivå. Det svenska landsbygdsprogrammet består av stöd och ersättningar för att utveckla landsbygden och har förlängts och gäller för perioden 2014 - 2022.

<https://jordbruksverket.se/stod/programmen-som-finansierar-stoden/landsbygdsprogrammet>

Nationell livsmedelsstrategi

I juni 2017 antog riksdagen nationell livsmedelsstrategi kallad ”En livsmedelsstrategi

för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet”. Det övergripande målet för livsmedelsstrategin är: ”En konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.” (Prop. 2016/17:104 sidan 20). Hushållning med brukningsvärd jordbruksmark är viktig för att öka Sveriges livsmedelsproduktion och att nå målen i strategin. Ett aktivt jordbruk bidrar också till ett varierat landskap som inkluderar öppna fält, landskapselement, betesmarker och en mångfald av kulturmiljöer.

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2017/01/prop.-201617104/>

Regional livsmedelsstrategi

För Östergötland finns en regional livsmedelsstrategi som antogs av regionfullmäktige 2018. Strategin har initierats av Region Östergötland och Länsstyrelsen i Östergötland.

<https://www.regionostergotland.se/Regional-utveckling/Tillvaxt-och-marknadsforing/Naringslivsutveckling/Regional-livsmedelsstrategi-Ostergotland/>

Nationella skogsprogrammet

Regeringen fattade 2018 beslut om Sveriges nationella skogsprogram. För att uppnå visionen "Skogen, det gröna guldet, bidrar med jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi", har regeringen lagt fram mål för fem fokusområden. Regeringen har även beslutat om åtgärder som tillsammans utgör en handlingsplan till stöd för skogsprogrammets strategi.

<https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2018/05/strategidokument-sveriges-nationella-skogsprogram/>

Exploaterande av mark är komplicerat och det finns många olika aspekter att ta hänsyn till. Nyttjande av mark har även en klimatpåverkan då jord- och skogsbruksmark binder kol och på så har en positiv påverkan på växthusgaseffekten. Detta är något som är viktigt att ha med i värderingen av mark för exploatering.

Länsstyrelsen har tagit fram en handlingsplan för insatsområdet ”Hållbart jord- och skogsbruk” som är en del av energi- och klimatstrategin. I denna återfinns specifika åtgärder vilket kan vara till nytta i arbetet med kommunens ÖP.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/energi-och-klimat/energi-och-klimatstrategi.html>

Specifika åtgärder relevanta för markanvändning och klimatpåverkan återfinns i Åtgärdsområde 4: ”Utveckla kommersiella lösningar för kolinlagring i mark inom jord- och skogsbruk”. Även Åtgärdsområde 5: ”Stimulera restaurering och anläggande av våtmarker för minskad klimatpåverkan” kan vara relevant för kommunen i framtagandet av ny ÖP.

STATLIGA INTRESSEN

Riksintressen 3 kap miljöbalken

Yrkesfiske (3 kap 5 § MB)

Mark och vattenområde som är av betydelse för yrkesfisket ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande. Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för utpekande av riksintresse för yrkesfisket. Aktuell information finns att hämta hos Havs- och vattenmyndigheten samt i Planeringskatalogen.

Naturvård (3 kap 6 § MB)

Naturvårdsverket har ansvar för att redovisa områden som bedömts vara av riksintresse för naturvården. Aktuell information finns att hämta hos respektive myndighet samt i Planeringskatalogen. Beslut om områden av riksintresse för naturvård i Östergötland finns på Naturvårdsverket. Värdebeskrivningar tillhörande områden av riksintressen för naturvården finns att beställa hos Länsstyrelsen Östergötland. GIS-fil för att ladda den geografiska ytan nås via Länsstyrelsens geodataportal.

<https://www.havochvatten.se/arter-och-livsmiljoer/atgarder-skydd-och-rapportering/skyddade-omraden/riksintressen/riksintresse-naturvard-och-friluftsliv.html>

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/om-oss/vara-tjanster/karttjanster-och-geodata.html>

Friluftsliv (3 kap 6 § MB)

Naturvårdsverket har ansvar för att redovisa områden som bedömts vara av riksintresse för friluftslivet. Aktuell information finns att hämta hos respektive myndighet samt i Planeringskatalogen. Beslut om områden av riksintresse för naturvård i Östergötland finns på Naturvårdsverket. Värdebeskrivningar tillhörande områden av riksintressen för friluftslivet finns att beställa hos Länsstyrelsen Östergötland. GIS-fil finns att ladda ner via Länsstyrelsens geodataportal.

Kulturmiljövård (3 kap 6 § MB)

Riksintressen för kulturmiljövården ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada områdets kulturhistoriska värden. Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har ansvar för att besluta om områden av riksintresse för kulturmiljövården. Aktuell information, beslut och värdebeskrivningar finns att hämta på Riksantikvarieämbetets hemsida samt i Planeringskatalogen.

Fördjupade värdebeskrivningar finns för ett begränsat antal områden i Norrköpings, Linköpings och Mjölby kommuner vilka kan laddas ner via Planeringskatalogen. GIS-skikt finns att ladda ner via Länsstyrelsens geodataportal.

Länsstyrelsen arbetar med att uppdatera länets riksintresseområden för kulturmiljövården. Kontakta Länsstyrelsen för närmare information rörande revideringsarbetet.

<https://www.raa.se/samhallsutveckling/riksintresse-for-kulturmiljovarden/>

Anläggningar för kommunikationer (3 kap 8 § MB)

Trafikverket ansvarar för att besluta och lämna uppgifter om områden som är av riksintresse för kommunikationer. Det senaste beslutet om anläggningar av riksintresse för kommunikationer är från 2013-02-20. Trafikverket har i nuläget inte samlat aktuella anspråk på sin hemsida men har under våren 2021 haft samråd om förslag till förändrade riksintresseanspråk där exempelvis riksväg 34 och Stångådalsbanan i Östergötlands län föreslås utgå som riksintressen. Beslut om förändrade riksintresseanspråk väntas under hösten 2022. För tillfället hänvisar Trafikverket till sina regionala samhällsplanerare för aktuella underlag.

www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen

Anläggningar för luftfart

I kommunala översiktsplaner behöver de flyghinder som gäller avseende civil luftfart nämnas för att säkerställa att Luftfartsverket och Försvarmakten remitteras i dessa ärenden.

Följande gäller för civil luftfart:

Alla byggnadsobjekt oavsett typ som master, torn, pyloner, skyltar, konstverk, byggnader etc. som är högre än 20 meter över mark eller vattenytan skall remitteras till Luftfartsverket. Detta gäller oavsett position på svenskt territorium. Befinner sig objektet till havs eller i insjö ska även Kustbevakningen i Karlskrona remitteras. Som en konsekvens av detta ska även alla vindkraftverk som är högre än 20 meter över mark eller vattenyta, oberoende av position, remitteras. Detta gäller överallt, även inom områden speciellt utpekade för vindkraft. Berörda flygplatser ska alltid tillfrågas som sakägare om byggnadsverk över 20 meter ingår i planer, eller om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering. Med berörd flygplats avses att etableringen hamnar inom flygplatsens MSA-yta ca 60 km ut från flygplatsen. MSA är den hinderyta som är störst och står för "Minimum Sector Altitude". Luftfartsverket erbjuder produkten Flyghinderanalys, där kontroll av flygvägar, luftrum och all tänkbar radioutrustning för luftfarten utförs.

<https://www.lfv.se/tjanster/flygplatstjanster/flyghinderanalys>

Anläggningar för energiproduktion och energidistribution

Energimyndigheten är den myndighet som ansvarar för riksintressen för energiproduktion och energidistribution.

Vindbruk

Sedan 2004 finns i Sverige mark- och vattenområden som är angivna som riksintresse för vindbruk. Att Energimyndigheten har angivit ett område som riksintresse för vindbruk innebär att området bedömts som särskilt lämpat för elproduktion från vindkraft. Energimyndigheten reviderade riksintresseområdena för vindbruk under 2013 och ett tilläggsbeslut togs under 2015 för ett mindre antal områden. Större hänsyn har tagits till känsliga natur- och kulturvärden. Riksintresseområdena baseras på enhetliga kriterier och undantag för hela landet med ett energisystemperspektiv. Aktuell information om respektive riksintresse finns att hämta på myndighetens hemsida.

Kraftvärme

Det finns 8 riksintressen för energiproduktion genom kraftvärme i Sverige. Ingen av utpekade anläggningar finns i Östergötlands län. Ett samrådsförslag till områden av riksintresse för vattenkraftsproduktion presenterades i juni 2018.

Anläggningar för energidistribution

Genom beslut i april 2019 upphävde Energimyndigheten utpekade som riksintresse för energidistribution, alla elledningar för 220 och 400kV, i Östergötlands län.

<http://www.energimyndigheten.se/fornybart/riksintressen-for-energiandamal/>

Anläggningar för industriell produktion

Det finns i nuläget inga utpekade områden av riksintresse för industriell produktion i Östergötlands län. Länsstyrelsen har dock tagit fram ett förslag till Tillväxtverket på områden som bör bli klassade som riksintressen för industriell produktion. Tillväxtverket har utifrån dessa förslag prioriterat tre områden för eventuellt utpekande som riksintresse.

- Händelö och södra Malmölandet i Norrköping, Norrköpings kommun.
- Centrala industriområdet i Finspång, Finspångs kommun.
- SAAB-området i Linköping, Linköpings kommun

Beslut har ännu inte fattats om riksintresseförklaring för något område i Östergötland.

Anläggningar för vattenförsörjning

Havs- och vattenmyndigheten har den 16 september 2016 utpekat Borgs vattenförsörjningsanläggning samt Linköpings 2 vattenförsörjningsanläggningar (Berggården och Råberga) som riksintresse för vattenförsörjning. Förutom vattenverken ingår även överföringsledningar och en del andra tillhörande anläggningar i riksintressena. Beslut och underlag kan hämtas på myndighetens hemsida.

<https://www.havochvatten.se/arter-och-livsmiljoer/atgarder-skydd-och-rapportering/skyddade-omraden/riksintressen/riksintresse-for-dricksvattenanlaggningar.html>

Totalförsvaret (3 kap 9 § MB)

Totalförsvarets militära del

Försvarmakten ansvarar för att identifiera områden av riksintressen för totalförsvarets militära del. Dessa utgör dels riksintressen som kan redovisas öppet, dels riksintressen som av säkerhetsskäl inte kan redovisas öppet enligt 15 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400). I de flesta fall innebär den verksamhet som konstituerar riksintresset (skjut- och flygverksamhet, radar, kommunikationsanläggningar med mera) en omgivningspåverkan som har betydelse för plan- och lovärenden. För områden som berörs av omgivningspåverkan från den militära verksamheten redovisas därför influensområden. Ett influensområde är ett område inom vilket åtgärder som exempelvis ny bostadsbebyggelse kan påverkas av, eller som i sin tur kan påverka, verksamhet inom riksintresseområdet. Influensområdets fysiska utbredning från till exempel skjutfält eller flygplats varierar beroende på verksamhetens art.

<https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/forsvarsmakten-i-samhallet/samhallsplanering/riksintressen>

Totalförsvarets civila del

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, ansvarar för att identifiera

områden av riksintressen för totalförsvarets civila del. Inga anläggningar finns i Östergötlands län.

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/samhallsplanering/riksintresse/>

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap utreder transmissionsnätets mark och vattenanspråk under 2022/23 för riksintresseanspråk inom totalförsvarets civila del.

Riksintresse för värdefulla ämnen och material (3 kap 7 § MB)

Sveriges geologiska undersökning (SGU) beslutar om riksintressanta fyndigheter av ämnen eller material. En förteckning över riksintressanta fyndigheter finns på SGU:s hemsida. I Östergötland har fyra områden beslutats som riksintressen Gärstad, Lemunda, Zinkgruvan samt en del av Norra Kärr. Aktuellt planeringsmaterial finns hos SGU och i Planeringskatalogen.

<https://www.sgu.se/anvandarstod-for-geologiska-fragor/geologi-i-oversiktsplanering/riksintressen/>

Riksintressen 4 kap miljöbalken

Obruten kust (4 kap 1-4 §§ MB)

I Östergötland finns tre områden som är utpekade som riksintressen enligt 4 kap miljöbalken. Dessa områden är Vättern med öar och strandområden, Östergötlands kust (obruten kust) samt Bråviken med kusten utanför (högexploaterad kust). Gränsen mellan högexploaterad kust och obruten kust går vid Arkösund strax söder om Arkö. Aktuellt planeringsmaterial finns på Naturvårdsverkets hemsida och i Planeringskatalogen.

<https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Natura 2000 (4 kap 8 § MB)

Natura 2000 är det nätverk av skyddsvärda områden som alla EU:s medlemsstater ska bidra till att skapa enligt två av EU:s direktiv, Art- och habitatdirektivet och Fågeldirektivet. Målet är att främja att den biologiska mångfalden bibehålls, genom bevarande och förbättring av naturmiljön. Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning och Länsstyrelsen har tagit fram flertalet bevarandeplaner i Östergötland. Bevarandeplaner och senaste beslut för Natura 2000-områden finns tillgängliga på hos Naturvårdsverket.

<https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Skyddad-natur/Natura-2000/>

Miljökvalitetsnormer (MKN)

Miljökvalitetsnormer är ett juridiskt bindande styrmedel som infördes med miljöbalken 1999. Utgångspunkten för en miljökvalitetsnorm är att den tar sikte på tillståndet i miljön och vad människan och naturen bedöms kunna utsättas för utan att ta alltför stor skada. Vid planläggning enligt plan- och bygglagen ska miljökvalitetsnormerna i 5 kap. miljöbalken eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. miljöbalken följas. Boverket har en vägledning om miljökvalitetsnormer i planeringen.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/miljokvalitetsnormer/>

Föroreningar i utomhusluften (SFS 2010:477)

Naturvårdsverket ansvarar för vägledning kring miljökvalitetsnormer som rör luftkvalitet. Genom luftkvalitetsförordningen (2010:477) genomförs viktiga delar av luftkvalitetsdirektivet om metaller och PAH i luft och EU-kommissionens rapporteringsbestämmelser i svensk rätt. I förordningen preciseras bl. a gränsvärdesnormer och målsättningsnormer för kvävedioxid och kväveoxider, svaveldioxid, kolmonoxid, ozon, bensen, partiklar (PM10 och PM2,5, bens(a)pyren, arsenik, kadmium, nickel och bly. Vidare anges i förordningen vem som ska genomföra kontrollen av att normerna uppfylls och på vilket sätt kontrollen ska ske. Naturvårdsverket har tagit fram en handbok "Luftguiden - Handbok om miljökvalitetsnormer för utomhusluft" som ger vägledning vid tillämpning och kontroll av miljökvalitetsnormerna för utomhusluft.

<https://www.naturvardsverket.se/mknluft>

<https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/publikationer-pdf/0100/978-91-620-0182-7.pdf>

Miljökvalitetsnormer för havsmiljön (HVMFS 2012:18)

Miljökvalitetsnormer för havsmiljön är normer enligt 5 kap 2 § första stycket 4 miljöbalken (1998:808) som innebär att det av en översiktsplan ska framgå hur kommunen anser att normerna ska följas. En beskrivning av status och relevanta belastningar som påverkar möjligheten att följa miljökvalitetsnormerna för havsmiljön bör finnas i översiktsplaner.

Miljökvalitetsnormerna är framtagna och strukturerade för att möta de viktiga belastningar som Havs- och vattenmyndigheten har identifierat: tillförsel av näringsämnen och organiskt material, tillförsel av farliga ämnen, biologisk störning, fysisk störning samt skräp och buller. Dessa normer är verktyg för att minska dessa belastningar så att den övergripande miljökvalitetsnormen god miljöstatus kan följas i Sveriges förvaltningsområden.

Havsmiljöarbetet, relaterat till bedömning av miljöstatus, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer, är en cyklisk process som inleds med en inledande bedömning. Resultatet i bedömningen blir antingen att god miljöstatus uppnås eller inte uppnås, för ett visst temaområde. Jämfört med vattenkvalitetsnormerna, finns ingen femgradig skala.

Grunden för miljökvalitetsnormer för havsmiljön återfinns i havsmiljödirektivet som beslutades i EU 2008 och införlivades i svensk lagstiftning 2010, genom havsmiljöförordningen (2010:1341). Det är Havs- och vattenmyndigheten som ansvarar för de olika moment som ska genomföras enligt direktivet bland annat bedömning av miljöstatus och framtagande av föreskrifter.

I förordningens 17 § framgår den övergripande miljö kvalitetsnormen god miljöstatus. I föreskrifterna (HVMFS 2012:18) framgår vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljö kvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön. I föreskrifterna har specifika miljö kvalitetsnormer med indikatorer fastställts. Miljö kvalitetsnormerna för havsmiljön finns i Planeringskatalogen.

<https://www.havochvatten.se/vagledning-foreskrifter-och-lagar/foreskrifter/register-havsforvaltning/god-miljostatus-samt-miljokvalitetsnormer-med-indikatorer-for-nordsjon-och-ostersjon-hvmfs-201218.html>

Vattenförekomster (SFS 2004:660) och kemiska föreningar i fisk- och musselvatten (SFS 2001:554)

I december år 2000 antog EU det så kallade ramdirektivet för vatten (2000/60/EG). Direktivet utgör en ram för EU:s åtgärder på vattenpolitikens område och syftar till att bevara och förbättra vattenmiljön i gemenskapen. Direktivet har införlivats i svensk lagstiftning genom bland annat miljöbalken, plan- och bygglagen. Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för vägledning kring miljö kvalitetsnormer som rör vattenkvalitet.

<https://www.havochvatten.se/vagledning-foreskrifter-och-lagar/vagledningar/provning-och-tillsynsvagledning/miljokvalitetsnormer-vid-provning-och-tillsyn/regler-for-att-tillampa-miljokvalitetsnormer.html>

Vattenförvaltningen

Sverige har delats in i fem vattendistrikt, Östergötland tillhör södra Östersjöns vattendistrikt. Vattenmyndigheten samordnar arbetet inom vattendistriktet och tar tillsammans med länsstyrelserna fram kunskapsunderlag. För varje Vattenmyndighet finns en särskild vattendelegation med uppgift att besluta inom myndighetens ansvarsområde. Arbetet med vattenförvaltningen sker i sexårscykler. I slutet av varje cykel fastställer vattendelegationen åtgärdsprogram, förvaltningsplan och miljö kvalitetsnormer.

Vattenmyndigheten i Södra Östersjöns vattendistrikt har förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljö kvalitetsnormer för vatten för distriktet.

<https://www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning/forvaltningsplan.html>

<https://www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning/miljokvalitetsnormer-for-vatten.html>

I åtgärdsprogrammet för vattenförvaltningen 2016-2021 har kommunerna åtaganden inom fysisk planering. ”Kommunerna ska genomföra sin översikts-och detaljplanering samt provning enligt plan- och bygglagen så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas. Miljö kvalitetsnormerna är fastställda till att olika vatten ska nå god status till år 2021 eller år 2027. Gränsvärden för att uppnå god status finns för förorenande ämnen och prioriterade ämnen. Det finns även bedömningsgrunder för näringsämnen, hydromorfologi och biologiska faktorer som bottendjur, fisk och påväxtalger. Dessa gränsvärden och bedömningsgrunder visar vad som krävs i vattendragen, sjöarna, grundvattenförekomsterna för att nå miljö kvalitetsnormen. Det räcker inte att säkerställa att kvaliteterna inte försämras, utan åtgärderna inom planområdet får inte heller förhindra att MKN, d.v.s. god status kan uppnås. Detta går att ta del av i publikationen *Följder av Weserdomen i svensk rättstillämpning*, Havs- och vattenmyndigheten.

<https://www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning/atgardsprogram.html>

<https://www.havochvatten.se/data-kartor-och-rapporter/rapporter-och-andra-publikationer/publikationer/2016-11-23-foljder-av-weserdomen-i-svensk-rattstillampning.html>

Vattenmyndigheten i Södra Östersjöns vattendistrikt har tagit fram förslag till förvaltningsplan, åtgärdsprogram, miljökvalitetsnormer och en delförvaltningsplan med åtgärder mot vattenbrist och torka, inför vattenarbetet 2021–2027. Miljökvalitetsnormerna för aktuell period inom Södra Östersjöns vattendistrikt beslutades den 30 november 2021. Åtgärdsprogrammet är dock överlämnat för prövning av regeringen. Beslutade dokument (förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer) för 2021 – 2027 kommer vara tillgängligt via Vattenmyndigheternas hemsida.

<https://www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning/miljokvalitetsnormer-for-vatten.html>

VISS (Vatten Informations System Sverige) är en databas med alla Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten. Här finns information om vattnets status och miljökvalitetsnorm.

<http://viss.lansstyrelsen.se/>

I den fysiska planeringen kan följande frågor vara bra att besvara: Vilken status har vattenförekomsten i dagsläget? Hur påverkar den här planen/planeringsinriktningen vattenförekomsten? Vilka förbättringsåtgärder krävs för att vattenförekomsten uppnår god status, alternativt vilka hänsyn krävs för att nuvarande status inte ska försämrats?

Förordningen om omgivningsbuller (SFS 2004:675)

Naturvårdsverket ansvarar för vägledning kring miljökvalitetsnormer som rör omgivningsbuller.

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/buller/>

Förordningen utgör det svenska införandet av EU direktivet 2002/49/EG om bedömning och hantering av omgivningsbuller. Miljökvalitetsnormen för omgivningsbuller är en slags målsättningsnorm. I förordningen skriver regeringen: ”det ska eftersträvas att omgivningsbuller inte medför skadliga effekter på människors hälsa”. Normen följs när strävan är att undvika skadliga effekter på människors hälsa av omgivningsbuller. Det är kommuner och myndigheter som ansvarar för att miljökvalitetsnormer följs. Detta fråntar dock inte olika verksamhetsutövare att genom sin egenkontroll sträva efter att begränsa bullerstörningar. Samtliga kommuner med fler än 100 000 invånare och Trafikverket och Luftfartsstyrelsen berörs av EU-direktivet. Det innebär att dessa ska genomföra bullerkartläggningar och ta fram åtgärdsprogram.

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/buller/kartlaggning-av-buller>

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen

I "Landsbygdsutveckling i strandnära lägen i Östergötland – en vägledning", rapport nr 2011:26 ger Länsstyrelsen sin syn samt vägledning när det gäller landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS). Länsstyrelsen ser att LIS skapar möjligheter för landsbygdsområden och är viktiga för att stärka den lokala och regionala utvecklingen. Samtidigt ska utpekandet av LIS-områden ske så att strandskyddets syften värnas långsiktigt. Vägledningen finns tillgänglig via Länsstyrelsen i Östergötlands hemsida.

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.691fcf616219e10e935b6c0/1526068394797/Landsbygdsutveckling-strandn%C3%A4ral%C3%A4gen-%C3%96sterg%C3%B6tland-en-v%C3%A4gledning.pdf>

Risker för människors hälsa och säkerhet

Goda ljudmiljöer

Sex myndigheter med ansvar inom bullerområdet bildar tillsammans den nationella samordningen för omgivningsbuller. Myndigheterna är Naturvårdsverket, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Transportstyrelsen, Trafikverket och Länsstyrelserna. Inom bullersamordningen har en strategi för goda ljudmiljöer tagits fram. Syftet är att gemensamt bidra till proaktiva insatser för att upprätthålla, utveckla och skapa goda ljudmiljöer där människor vistas. Inom samordningen har följande beskrivning av goda ljudmiljöer tagits fram: "Goda ljudmiljöer bidrar till ökad livskvalitet, attraktivitet och trivsel. De främjar hälsa och välbefinnande på lika villkor. I en god ljudmiljö tillvaratas platsers potential till lugn, glädje, samtal och lyssnande. Vi får förutsättningar för koncentration och återhämtning. Här kan vi vara delaktiga och uppmärksamma viktiga händelser i omgivningen." En genomtänkt utformning av bebyggelse och utemiljöer kan bidra till att skapa goda ljudmiljöer även i mer bullerutsatta områden. En film med tips om möjliga åtgärder finns hos Boverket.

<https://www.youtube.com/watch?v=qG3fQMZWJQo>

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/planeringsfragor/halsa-sakerhet-och-risk/information-om-buller-och-goda-ljudmiljoer/buller-i-planeringen/god-ljudmiljo-och-akustisk-design/>

Trafikbuller

Trafikbullerförordningen togs fram 2015 för tillämpning av reglerna i 2 kap 6a§ plan- och bygglagen vid planläggning och prövning av bygglov m.m. för ny bostadsbebyggelse. Den 1 juli 2017 trädde en ny förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader (SFS 2015:216). I förordningen finns bestämmelser om riktvärden för buller utomhus för spårtrafik, vägar och flygplatser vid bostadsbyggnader. Förordningen innehåller även bestämmelser när det gäller beräkning av bullervärden vid bostadsbyggnader.

<https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/webbutbildning/>

Inom Boverkets kompetenssatsning om PBL finns webbutbildning om trafikbuller i planeringen "Buller i PBL" där utbildning om hur man kan hantera bullerfrågor i översiktsplaneringen ingår.

<http://boverket.onlineacademy.se/external/player/view/1310?lang=sv>

Industri- och verksamhetsbuller

Under året 2020 publicerade Boverket, "Boverkets allmänna råd om omgivningsbuller utomhus från industriell verksamhet och annan verksamhet med

likartad ljudkaraktär”, BFS 2020:2. I samband med detta har Boverket reviderat tidigare vägledning från 2015. De har även tagit fram ”Omgivningsbuller från industriell verksamhet och annan verksamhet med likartad ljudkaraktär – en vägledning”, rapport 2020:8, en vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller vid planläggning och bygglovsprövning av bostadsbebyggelse. Vägledningen kan även användas vid skolor, förskolor och vårdlokaler för de tidpunkter då lokalerna används. Boverkets vägledning ska ge stöd vid planläggning och byggande av bostäder i områden som är utsatta för buller från industrier och annan liknande verksamhet.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/industribuller/>

<https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2020/omgivningsbuller-fran-industriell-verksamhet-och-annan-verksamhet-med-likartad-ljudkaraktar---en-vagledning/>

Risk för översvämning, ras, skred och erosion

Enligt Plan och bygglagen så ska kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade redovisas i översiktsplanen. I ÖP ska kommunen också ange hur sådana risker kan minska eller upphöra, (3 kap § 5.7 PBL).

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har regeringens uppdrag att stödja kommuner och Länsstyrelser med översiktliga kartläggningar av markens stabilitet i bebyggda områden där det finns risk för jordrörelser. Syftet är att identifiera vilka områden som inte klassas som stabila. Arbetet med att ta fram stabilitetskarteringar pågår kontinuerligt.

SGI har tillsammans med bland annat MSB och SGU tagit fram Vägledning ras, skred och erosion.

<https://www.sgi.se/globalassets/publikationer/sgi-vagledning/sgi-v1.pdf>

Underlagen finns även åskådliggjorda i en kartvisningstjänst. Karttjänsten uppdateras regelbundet och nya underlag kan tillkomma. Informationen är ur geoteknisk synvinkel värdefull vid strategiska val av lämplig markanvändning. Särskilt användbart är underlagen från SGU som visar förutsättning för skred i finkornig jordart och stränders eroderbarhet samt underlag från SGI som visar Stränders eroderbarhet vid sjöar, havskust och vattendrag. Detta finns publicerat i Planeringskatalogen.

<https://gis.swedgeo.se/rasskrederosion/>

Genomförda stabilitetskarteringar och metodstöd för att genomföra sådana karteringar finns tillgängliga på MSB hemsida. Översiktliga karteringar av översvämningrisker och ras- och skredrisker finns att tillgå i MSB:s GIS-databas eller i Planeringskatalogen.

<https://gisapp.msb.se/apps/kartportal/>

Tio nationella riskområden med komplexa klimatrelaterade hot har identifierats i en rapport från SGI och MSB 2021 som finns i planeringskatalogen. Den ger en samlad övergripande bild över de områden i Sverige där risker för ras, skred, erosion och översvämning är som störst. Riskområdena utgör en indikator på att det finns förutsättningar för att ogynnsamma konsekvenser för människors hälsa, miljön, kulturarvet eller ekonomisk verksamhet kan uppstå vid ras, skred, erosion

eller översvämning. I rapporten ingår ett flertal åtgärdsförslag som kan vara bra för översiktsplanerare att känna till. Särskilt inom de områden där det idag finns ett flertal utmaningar med hanteringen.

https://www.sgi.se/globalassets/klimatanpassning/ru_riskomraden_slutrapport_final_210528_tillganglig_slutversion_ny.pdf

Utöver rapporten finns även en kartvisningstjänst:

<https://storymaps.arcgis.com/collections/e842517ce39045a4a7603dba84281208?item=3>

I norra delen av Östergötlands län förekommer kvicklera. Området ligger under högsta kustlinjen och delar av sedimenten har avsatts vid förhållanden med brackvatten. Kvicklera kan innebära att en planerad detaljplan kan påverkas av låg stabilitet utanför planområdet och kan innebära att stora områden behöver undersökas i samband med planläggning av områden. Sakkunnig bör utföra bedömningen.

SGI, SGU och Trafikverket har tagit fram en metodik för kartläggning av kvicklera. Vägledningen består av en rapport och en kartvisningstjänst som lämpar sig för tidiga planeringsskedet för att bedöma om det finns förutsättningar för bildning av kvicklera eller förekomst av kvicklera.

<http://www.swedgeo.se/sv/samhallsplanering--sakerhet/kartlaggning-av-kvicklera/vagledningmetoder-kartlaggning-kvicklera/>

https://gis.sgi.se/metodik_kvicklera/

Boverket har tagit fram tillsynsvägledning gällande naturolyckor i fysisk planering. Vägledningen syftar till att ge stöd åt länsstyrelserna vid tillsyn av kommunernas detaljplaner gällande risken för översvämning, ras, skred och erosion. Den kan även vara en hjälp i översiktsplaneringen samt som stöd för kommuner.

https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/lansstyrelsens-tillsyn/tillsynsvagledning_naturolyckor/

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) tar fram översiktlig kartläggning av områden som kan översvämmas utmed landets vattendrag. Syftet med översvämningskarteringarna är bland annat att vara ett planeringsunderlag för kommunernas fysiska planering. Det finns även metodstöd "Vägledningen för översvämningskartering av vattendrag" (MSB 631) och "Vägledning för skyfallskartering - Tips för genomförande och exempel på användning (MSB 1121). Samtliga karteringar samt GIS tjänster finns att tillgå på MSB:s hemsida.

<https://gisapp.msb.se/apps/kartportal/>

<https://rib.msb.se/filer/pdf/28389.pdf>

Utmed hela Sveriges kust finns utbredningsskikt som visar översvämningsytor vid olika vattenstånd, vilket är användbart för att se översvämningsområden vid olika vattenstånd. Utbredningsskikt finns framtagna med 0,5 meters intervall, för vattenstånd mellan 1,0 – 5,0 meter (höjdsystem RH2000). Underlaget Utbredningsskikt för kustöversvämning presenteras i MSB:s kartvisningstjänst Översvämningsportalen.

<https://gisapp.msb.se/Apps/oversvamningsportal/avancerade-kartor/kustoversvamnning.html>

SMHI har, på uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland, beräknat medel- och extrema vattenstånd för Östergötlands län för dagens och framtidens klimat. Detta redovisas i rapporten "Havsnivåer i Östergötlands län, rapport 2017:26." Rapporten syftar till att vara ett underlag vid fysisk planering, till exempel översiktsplanering.

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4adf753a1791c8ec45527254/1623313064297/SMHI%20Rapport%202017-26%20->

Länsstyrelsen Östergötland har en karttjänst, KlimatGIS, där Länsstyrelsen - publicerar olika typer av klimatrelaterade planeringsunderlag, till exempel lågpunktskartering och översvämningskartering. Kartunderlagen kan bland annat vara till stöd vid skyfallsberäkningar.

<https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=cd1bcd002e3b43a8af80406739436776>

Risker i samhället

Enligt PBL ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet. Hänsyn ska bland annat tas till människors hälsa, säkerhet, och till risken för olyckor, översvämning och erosion. Boverket har tagit fram en vägledning om tillämpning av plan- och bygglagen med hänsyn till människors hälsa, säkerhet, och risken för olyckor, översvämning och erosion. Fokus är planeringsprocessens olika steg och hur frågor om hälsa, säkerhet, och risken för olyckor, översvämning och erosion kan hanteras i planeringsprocessens olika skeden. Den strategiska planeringen på regional och kommunal nivå poängteras som viktiga nivåer för att få till stånd en god planering med avseende på människors hälsa, säkerhet och olika risker.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/halsa-sakerhet-och-risker/>

Skydd och beredskap

Risk och sårbarhetsanalyser

Ansvaret att genomföra risk- och sårbarhetsanalyser avseende extraordinära händelser åligger såväl kommuner och landsting som statliga myndigheter. För kommuner finns skyldigheten reglerad i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Information om risk- och sårbarhetsanalyser finns hos myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/risk--och-sarbarhetsanalyser/>

Kommunala handlingsprogram för skydd mot olyckor och räddningstjänst

Varje kommun är skyldig att ha två handlingsprogram enligt Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, ett för förebyggande verksamhet och ett för räddningstjänst. Handlingsprogrammen kan skrivas i två handlingar eller som en gemensam handling. I handlingsprogrammen anges målen för kommunens verksamhet, dels kring den förebyggande verksamheten, men även vilken förmåga kommunen har och avser att skaffa sig för att genomföra räddningsinsatser. Kommunens kommunala handlingsprogram är ett viktigt underlag i kommunens planarbete. I lagtexten poängteras att kommunerna ska ta tillvara möjligheterna att utnyttja varandras resurser för såväl förebyggande verksamhet som räddningstjänst. Kommunen bör arbeta in slutsatser från ovanstående dokument i översiktsplanen. Dokumenten bör utgöra ett viktigt underlag i kommunens planarbete. De största riskerna ska beskrivas

i översiktsplanen och eventuella åtgärder eller inriktningar till följd av dessa ska beskrivas. Information om kommunala handlingsprogram enligt LSO finns hos myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/raddningstjanst-och-raddningsinsatser/forandringar-i-lagen-om-skydd-mot-olyckor-lsny-sida/foreskrifter-om-handlingsprogram/>

För områden där det ställs utökade krav på det tekniska brandskyddet på grund av begränsningar i räddningstjänstens möjlighet att göra insatser vid brand, eller att förhöjda risker för brandspridning finns, bör dessa beskrivas i översiktsplanen. Begränsningar kan till exempel ha att göra med begränsad framkomlighet, tillgång till höjdfordon eller lång insatstid.

1 januari 2021 trädde förändringar i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) ikraft. Syftet är att skapa bättre förutsättningar att förebygga olyckor och minska skador till följd av olyckor. MSB har föreskrifter och allmänna råd om detta sedan juni 2021.

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/raddningstjanst-och-raddningsinsatser/forandringar-i-lagen-om-skydd-mot-olyckor-lsny-sida/foreskrifter-om-handlingsprogram/>

Farligt gods

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för transport av ämnen och föremål som har sådana farliga egenskaper att de kan orsaka skador på människa, miljö och egendom, om de inte hanteras rätt under transport. Det bör tydligt framgå i översiktsplanen vilka rekommenderade vägar för farligt gods som finns i kommunen. Kommunen bör i den mån det är möjligt identifiera övergripande vilka produkter som transporteras till vilka områden. Kommunen bör ha en inriktning för vad som gäller ifråga om skyddsavstånd och riskbedömning vid planering nära leder där farligt gods transporteras. Information om regler för transport av farligt gods finns att läsa på MSB hemsida.

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/farligt-gods/>

Aktuell karta för primära och sekundära transportleder för farligt gods finns hos Trafikverket.

<https://nvdb2012.trafikverket.se/SeTransportnatverket>

Skrifter om planering nära transportleder för farligt gods som behandlar vilka avstånd och krav som bör gälla i olika situationer finns framtagna i Stockholms län och Skåne län. Länsstyrelsen Östergötland håller i stort med om dessa bedömningar.

https://www.lansstyrelsen.se/download/18.840e7ca163033c061f1b14f/1548347710974/Fakta_2016-6_Riktlinjer_f%C3%B6r_planl%C3%A4ggning_%E2%80%93_farligt_gods.pdf

<https://www.lansstyrelsen.se/webdav/files/planeringskatalogen/vastragotaland/publikationer/2006/rapport-2006-104.pdf>

Miljöfarliga verksamheter

Vid farliga verksamheter hanteras stora mängder kemikalier eller bedrivs verksamhet som av andra skäl medför risker för allvarliga skador på människor eller miljön. Vid

vissa anläggningar bedrivs verksamhet som innebär fara för att en olycka ska orsaka allvarliga skador på människor eller miljön. Sådana anläggningar omfattas av skyldigheterna om farlig verksamhet i 2 kap. 4§ i lagen om skydd mot olyckor (LSO). Det är Länsstyrelsen som tar beslut om att en verksamhet ska vara farlig verksamhet enligt LSO. Observera att även vissa bergtäkter är farliga verksamheter enligt LSO. Även vissa dammar kan vara farliga verksamheter.

Dessa verksamheter innebär oftast punkter eller områden med förhöjd risk, även utanför själva verksamheten. Hänsyn till dessa risker måste därför tas inom fysisk planering av närområdet. Om fler farliga verksamheter är etablerade nära varandra måste kombinationen av riskerna beaktas. Beroende på verksamhetsslag och storlek delas miljöfarlig verksamhet in i A-, B- och C - anläggningar samt så kallade U-anläggningar (övriga). För att få driva en miljöfarlig verksamhet krävs tillstånd (A- och B-anläggningar) eller anmälan (C-anläggningar).

I juni 2013 trädde Miljöprövningsförordningen (SFS 2013:251) i kraft. Förordningen innehåller bestämmelser om tillståndsplikt och anmälningsplikt för verksamheter och åtgärder som avses i 9 kap miljöbalken. (Avdelning 1 i bilagan till förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, där den huvudsakliga tillståndsplikten och anmälningsplikten för miljöfarliga verksamheter har funnits, har flyttats till denna Miljöprövningsförordning.) Miljö- och omgivningspåverkan från miljöfarliga verksamheter måste beaktas i översiktsplanering och annan fysisk planering. Tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter (A- och B-anläggningar) finns redovisade i Östgötakartan.

Förekomsten av farliga verksamheter (enligt LSO och andra större punktrisken som kan påverka omgivningen) bör beskrivas i översiktsplanen tillsammans med en analys och en bedömning av vilken inverkan dessa har på den fysiska planeringen. Eventuell inriktning för hur hänsyn till riskerna ska tas bör beskrivas.

Mer information om farliga verksamheter finns att läsa på Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps hemsida.

<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/farlig-verksamhet/farlig-verksamhet-enligt-lso/>

Mer information om vilka farliga verksamheter som finns kan fås från Länsstyrelsen eller räddningstjänsten. Räddningstjänsten bör även stödja planerarna i bedömningen av riskerna.

Sevesoanläggningar

Från den 1 juni 2015 gäller ändring av lagen (1999:381), ny förordning (2015:236) och nya föreskrifter (MSBFS 2015:8) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Syftet är att förebygga allvarliga olyckshändelser inom den kemikaliehanterande industrin och att begränsa skadorna om sådana olyckor skulle inträffa. Vägledning för hur riskfrågor kan hanteras i en översiktsplan finns bland annat i MSB:s rapport ”Samhällsplanering och riskhantering i anslutning till storskalig kemikaliehantering”, MSB1053 – rev 2017. MSB skriver kortfattat om kommunens skyldigheter, ”Kommunen ska genomföra god fysisk planering som i möjligaste mån separerar Seveso-verksamheter från annan verksamhet.”

<https://www.msb.se/sv/publikationer/samhallsplanering-och-riskhantering-i-anslutning-till-storskalig-kemikaliehantering/>

Förorenade områden

Ett förorenat område är mark, grundvatten, ytvatten, sediment eller byggnader där halten av något ämne är så hög att den kan orsaka en risk för människors hälsa eller

för miljön. Länsstyrelsen har tillsammans med länets kommuner en viktig roll när det gäller kartläggning, undersökningar och åtgärder av förorenade områden.

I Östergötland finns cirka 4000 identifierade områden som kan vara förorenade. Ca 55 områden tillhör riskklass 1 och misstänks utgöra en mycket stor risk för människa och miljö. Områdena finns beskrivna i Länsstyrelsens nationella databas för förorenade områden, EBH- stödet där de visualiseras med punkter. GIS-skikt finns att beställa från Länsstyrelsen Östergötland.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/forenadede-omraden/kartor-over-forenadede-omraden.html>

Länsstyrelsen arbete med förorenade områden beskrivs i ”Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden, Östergötlands län 2021-2023”. I programmet finns även prioriteringslistan över de förorenade områdena i länet som det är mest prioriterat att arbeta med.

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2916c3ee1757a8cf9311d38/1604303672970/Regionala%20programmet%202021-2023%20%C3%96sterg%C3%B6tlands%20l%C3%A4n%20med%20bilagor.pdf>

2018 tog Länsstyrelsen och SGI fram rapporten ”Fysisk planering och förorening av klorerade lösningsmedel – Information och råd”, 2018:7, med syfte att ge ytterligare vägledning till kommunerna om hur en särskilt komplicerad förorening kan påverka och hanteras inom den fysiska planeringen. Förorening av klorerade lösningsmedel behöver uppmärksammas redan i översiktsplaneringen. Rapporten är ett komplement till den tidigare rapporten ”Förorenade områden i den fysiska planeringen – en vägledning”, 2013. Båda rapporterna finns på Länsstyrelse hemsida och i Planeringskatalogen.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/forenadede-omraden/vagledning-forenadede-omraden.html>

Radon

På SGU finns data över flygmätt strålning från uran, samt jordartskartor och berggrundskartor, som kan användas som en del av underlaget för vid översiktlig bedömning av radonrisk. Exempel på områden med förhöjd radonrisk är områden med alunskiffer, förhöjd uranhalt i markytan av annan anledning och jordarter som är genomsläppliga.

<https://www.sgu.se/samhallsplanering/risker/radon-och-stralning/markradon/>

ÖVRIGA NATIONELLA OCH REGIONALA INTRESSEN

Bostadsförsörjning

Det är viktigt att samhällets mål för bostadsförsörjningen får genomslag i den kommunala översiktsplanen. Enligt Plan och bygglagen ska all planläggning och annan tillämpning av lagen främja bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet (2 kap § 3.5 PBL). För översiktsplaneringen innebär det till stora delar att i översiktsplanen inarbeta de mål och inriktningar som har beslutats av kommunfullmäktige i de kommunala riktlinjerna för bostadsförsörjningen och därmed stärka översiktsplanens roll för att tillgodose behoven av bostäder.

Riktlinjer för bostadsförsörjning

En lagändring som träder i kraft den 1 oktober 2022 gäller lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. Lagändringen har föregåtts av propositionen Ett bättre underlag för åtgärder på bostadsmarknaden (Prop. 2021/22:95). Syftet med förslagen är att förbättra förutsättningarna såväl för regeringens uppföljning av riksdagens mål för bostadsmarknaden som för kommunernas planering av bostadsförsörjningen. Det innebär att kraven på den analys som ska ligga till grund för uppgifterna i riktlinjerna får en tydligare inriktning mot bostadsbristen i kommunen. Utöver den analys av den demografiska utvecklingen och marknadsförutsättningarna som ska göras, föreslås att uppgifterna i riktlinjerna särskilt ska grundas på en analys av vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. Kommunen ska genomföra sin analys med stöd av ett underlag som Boverket förser kommunen med och får använda ytterligare underlag som den bedömer behövs för analysen.

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2022/01/prop.-20212295/>

Regional bostadsmarknadsanalys och boendeplanering

Länsstyrelsens arbete med boendefrågor bedrivs i form av samråd med kommunerna om deras samhällsplanering när översiktsplaner och detaljplaneprogram upprättas, och i arbetet med sammanfattande redogörelser över kommunernas översiktsplaner. Länsstyrelsen stöttar kommunerna i deras planering genom att producera och tillhandahålla planeringsunderlag. Sedan ändringen av lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar är det länsstyrelsens uppgift att yttra sig över de kommunala riktlinjerna för bostadsförsörjning. För att kunna bedriva en kraftfull boendeplanering, och för att kunna ta fram transparenta och framåtsyftande riktlinjer för den kommunala bostadsförsörjningen är det nödvändigt att lära känna sin kommun och dess roll i det regionala sammanhanget. Begrepp som behov, balans, efterfrågan, befintliga och efterfrågade aktörer, marknad, läge och attraktivitet behöver definieras utifrån den situation som finns i respektive kommun. Detta är en förutsättning för att de riktlinjer som sedan antas ska kunna genomföras.

Länsstyrelsen följer årligen utvecklingen i kommunerna när det gäller bostadsförsörjningen. Varje år genomförs en bostadsmarknadsenkät (BME) i Boverkets regi. I enkäten svarar kommunerna på olika frågor som rör bostadssituationen, exempelvis kring bostadsbyggande, bostadsbehov, och tillgången på bostäder för särskilda grupper. Länsstyrelsen sammanställer resultatet på länsnivå i en bostadsmarknadsanalys (BMA), med bedömningar av det aktuella läget på bostadsmarknaden i länet. Regional bostadsmarknadsanalys Östergötland 2022, finns på länsstyrelsens hemsida.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/om-oss/nyheter-och-press/nyheter---ostergotland/2022-08-16-fortsatt-stora-underskott-pa-bostader-i-lanet---coronapandemin-och-bygghiserna-skapar-stor-osakerhet.html>

Strategiska miljöbedömningar av planer och program

Miljöbedömning är en process där syftet är att integrera miljöaspekter i framtagandet och antagandet av översiktsplanen. Det handlar alltså inte enbart om att ta fram ett dokument, en miljökonsekvensbeskrivning, utan det handlar om ett kontinuerligt och integrerat arbete kring miljöaspekter vid framtagandet och antagandet av översiktsplanen. Kommunen ska i ett särskilt beslut avgöra om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan (miljöbalkens 6 kapitel). Beslutet ska redovisa de omständigheter som talar för eller emot en betydande miljöpåverkan. Naturvårdsverket och Boverket har i samarbete tagit fram vägledningar om hur den strategiska miljöbedömningen bör gå till.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/processen-for-oversiktsplanering/miljobedomning/>

<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Miljobedomningar/Strategisk-miljobedomning/>

Trafik

Regionalt trafikförsörjningsprogram

Trafikförsörjningsprogrammet antogs av regionfullmäktige i november 2020. Det är ett vägledande planeringsunderlag och beskriver de långsiktiga målen för kollektivtrafiken, som alla aktörer i länet tillsammans ska arbeta mot. Programmet är trafikslagsövergripande och omfattar all kollektivtrafik i Östergötland. I trafikförsörjningsprogrammet beskrivs hur kollektivtrafikens ska utvecklas utifrån sex olika målområden.

- skapa en attraktiv kollektivtrafik
- ett klimatneutralt resande
- en god geografisk tillgänglighet
- få fler nöjda resenärer
- öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättningar
- öka kollektivtrafikens marknadsandel

<https://regionostergotland.se/om-regionen/uppdrag-och-ansvar/kollektivtrafik/regionalt-trafikforsorjningsprogram>

Regional tågstrategisk målbild

Syftet med den tågstrategiska målbilden 2040 är att visa en samlad bild för hur Region Östergötland ska agera strategiskt för att tillgodose resandebehovet med tågtrafik. Resandet med tåg har under senare år ökat kraftigt till, från och inom Östergötland och förväntas öka ännu mer med Ostlänkens tillkommande. Tågtrafik har hög kapacitet, är miljövänlig i drift, erbjuder korta restider och kan starkt bidra till hållbar regional utveckling. Utgångspunkten är mållåret 2040 då Ostlänken finns på plats till och med Linköping. Målbilden utgör en grund för regionen och aktörer i regionen att förhålla sig till. De regionalpolitiska målen har varit utgångspunkt för arbetet och målbilden är skriven med ambitionen att se förbi administrativa gränser. Målbilden är underordnad, och ska bistå till att uppnå, det regionala utvecklingsprogrammet (RUP) och det regionala trafikförsörjningsprogrammet (RTP).

<https://regionostergotland.se/Om-regionen/Uppdrag-och-ansvar/Kollektivtrafik/tagstrategisk-malbild-2040/>

Omvärldsbevakning

Samverkan kring planering i östra Mellansverige

Regionerna i östra Mellansverige har tagit fram "ÖMS 2050 – samverkan kring planering i östra Mellansverige", rapport 2018:1. Syftet är att skapa en samsyn med en samordnad planering i östra Mellansverige (ÖMS) med de storregionala utgångspunkterna för de regionala utvecklingsprocesserna.

https://www.sll.se/globalassets/4.-regional-utveckling/styrdokument/oms/rapport_oms_samverkan_webb.pdf

För att sätta sin kommun i ett större regionalt sammanhang finns data att hämta bland annat inom Uppföljning Östra Mellansverige.

<https://www.regionostergotland.se/Regional-utveckling/Statistik-och-fakta/>

Social hållbarhet

Människans livsmiljö är en viktig utgångspunkt för kommunens översiktsplanering. En god livskvalitet är en förutsättning för människans drivkraft och en grund för individens och gruppernas medverkan och delaktighet i samhällets utveckling. Planeringen ska "...främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö" (1 kap 1 § plan- och bygglagen). Länsstyrelsen vill i detta sammanhang lyfta fram sociala frågor som folkhälsa, jämställdhet, integration, barnperspektiv och tillgänglighet som grunden för en god översiktsplanering. För att integrera dessa perspektiv i utformningen av översiktsplanen är det avgörande att de lyfts tidigt i planprocessen där olika representanter ges möjlighet att delta och bidra med synpunkter. Små och stora kommuner har olika förutsättningar och det är viktigt att utgå från lokala socioekonomiska och demografiska perspektiv i planprocessen vilket skapar förutsättningar för ökad trygghet och delaktighet. De gemensamma och naturliga mötesplatserna är viktiga att beakta i sammanhanget.

Genomförande av sociala konsekvensanalyser kan bidra med värdefulla insikter och perspektiv i debatten om planens utformning. Länsstyrelsen Östergötland har tagit fram en checklista för social hållbarhet som kan användas som underlag, kontakta Länsstyrelsens enhet för Social hållbarhet. Länsstyrelsen Skåne har en vägledning inom jämställdhet. Exempel på hur man kan arbeta med barn- och sociala konsekvensanalyser finns på PBL kunskapsbanken.

<https://www.lansstyrelsen.se/skane/tjanster/publikationer/vagledning-for-jamstalld-fysisk-planering.html>

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/kommunexempel/goteborg/social-hallbarhet/>

Gestaltning

Med utgångspunkt i de tidigare nämnda nationella arkitektur-, form- och designpolitiska målen har Boverket gjort en vägledning i arbetet att nå målen inom Gestaltad livsmiljö. Sveriges nationella centrum för arkitektur och design, ArkDes, omvärldsbevakar och sprider goda exempel. Länsstyrelsen ser att de översiktsplaner som tas fram har stor potential att i högre grad sätta upp ramar och mål som tydliggör förväntningar till efterföljande skeden.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/pbl/>

<https://arkdes.se/arkdes-think-tank/>

Barn och ungas utemiljöer

I plan- och bygglagen finns det uttalade krav på att det ska finnas tillräckligt stor friyta lämplig för lek och utevistelse vid bostäder, skolor, förskolor, fritidshem och liknande. Behovet av lämpliga platser för lek uttrycks även som ett allmänt intresse. Den fysiska miljön är barns och ungas utvecklingsmiljö och platsen där förutsättningarna grundläggs för framtida hälsa, välbefinnande och engagemang för den sociala och fysiska omvärlden. Barn behöver tillgång till utemiljö som är grön, rymlig och varierad. Detta är centralt för hur fysiskt aktiva barnen är och har även betydelse för koncentrationsförmåga, nattsömn och UV-strålning. Frågorna är viktiga att beakta redan i den översiktliga planeringen.

Boverket har tagit fram vägledningen ”Gör plats för barn och unga!” för planering, utformning och förvaltning av barns och ungas utemiljö med särskilt fokus på skolgårdar och förskolegårdar. Boverket har även tagit fram allmänna råd till PBL 8 kap. 9 § andra stycket samt 10-11 §§ PBL (BFS 2015:1 FRI). Vägledningen och de allmänna råden finns på Boverkets hemsida.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/barns-och-ungas-utemiljo/>

Kulturmiljövården

Skyddade objekt enligt kulturmiljölagen (1988:950)

Ett stort antal byggnader och miljöer skyddas enligt kulturmiljölagens 2, 3 och 4 kapitel. Det rör fornlämningar, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen. Vid planering och lovprövning ska hänsyn tas till dessa kulturmiljöer. Åtgärder som kan innebära ingrepp i dessa ska föregås av samråd med Länsstyrelsen om eventuell tillståndsprövning.

Alla fornlämningar, kända och okända, skyddas genom 2 kap. kulturmiljölagen. Information om kända fornlämningar finns att tillgå via Riksantikvarieämbetets fornminnesregister (FMIS) och Östgotakartan (sökning på RAÄ Lämningar).

<https://www.raa.se/hitta-information/fornsok/>

Skogsstyrelsens har även genom sitt projekt ”Skog & historia” tillgängliggjort ytterligare kulturhistoriska lämningar som hanteras av Skogsstyrelsen och hittas via Östgotakartan (sökning på SKS Skog och historia) och Planeringskatalogen.

Fornlämningar grävs ofta bort i samband med exploatering. Bevarade fornlämningar ovan mark har emellertid ofta upplevelsevärden som rätt förvaltade kan berika nya bebyggelsemiljöer, förankra dem i platsens historia och fungera identitetsskapande. Fornlämningsmiljöer i natur- och grönområden kan i en tät bebyggelsemiljö bidra till vardagsnära rekreation, natur- och kulturupplevelser. Vid planering kring fornlämningsmiljöer med höga upplevelsevärden uppmuntrar Länsstyrelsen att kommunen i tidiga skeden i planprocessen identifierar hur fornlämningsmiljöerna kan integreras i nya bebyggelsemiljöer, tillgängliggöras och vårdas så att så många som möjligt kan ta del av och uppleva dem.

Ett urval av landets kulturhistoriskt mest värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer skyddas genom kulturmiljölagen som byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen.

Information om byggnadsminnen och skyddade kyrkomiljöer i länet, ursprungliga beslut om bildande av byggnadsminnen och uppgifter om giltiga avgränsningar finns i Riksantikvarieämbetets Bebyggelseregister och i Planeringskatalogen.

<https://www.raa.se/hitta-information/bebyggelseregistret-bebr/>

Länsstyrelsen Östergötland svarar på frågor om enskilda objekt. Kontakta oss inom kulturmiljö via ostergotland@lansstyrelsen.se.

Statliga byggnadsminnen

Statliga byggnadsminnen (SBM) förvaltas av Statens Fastighetsverk (SFV) och skyddas enligt förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen. Åtgärder som kan innebära ingrepp i dessa byggnader ska föregås av samråd med SFV, eventuell tillståndsprövning görs därefter av Riksantikvarieämbetet. De statliga byggnadsminnena inkluderar både mark, byggnader och vatten. Mer information om enskilda statliga byggnadsminnen, till exempel vårdprogram, finns hos SFV. I Östergötlands län finns 14 fastigheter som SFV ansvarar för.

<https://www.sfv.se/fastigheter/sok/?limit=9&offset=0®ion=%C3%96sterg%C3%B6tlands%20l%C3%A4n&type=&openForPublic=false&culture=sv>

Kulturhistoriska miljöer och landskap

Kulturhistoriska värden i all bebyggelse och i landskapet ska beaktas i planeringssituationer. Information om kulturresevat, beskrivningar av värdefulla kulturmiljöer och ett urval av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som blivit skyddad genom PBL mellan åren 1997-2007 finns att tillgå via Östgötakartan och i Planeringskatalogen.

Regionala intresseområden för kulturmiljö

För Östergötlands län finns ett *Kulturminnesprogram* som pekar ut och beskriver ett antal regionala intresseområden för kulturmiljö. Dessa beskrivs i Länsstyrelsens publikation *Natur kultur - miljöer i Östergötland*, 1983, Länsstyrelsen i Östergötlands län och kan ses som ett kunskapsunderlag om kulturmiljövärden i området. De regionala intresseområdena för kulturmiljö finns även geografiskt angivna i *Planeringskatalogen*, dock utan beskrivande text.

Kulturlandskap

Länsstyrelsen publicerade 2017 rapporten "Regional landskapsanalys för Östergötland". Rapporten analyserar länets olika landskapstyper och har som syfte att beskriva det unika och särskiljande för varje delområde inom länet. Underlaget är tänkt att vara ett stöd för kommunernas planering i kulturmiljöer samt LIS-områden och finns att hämta i Planeringskatalogen.

<http://ext-dokument.lansstyrelsen.se/Ostergotland/Planeringskatalogen/Regionallandskapsana lysforostergotland.pdf>

Bidrag till utveckling och vård av kulturhistoriska miljöer samt kommunala kulturmiljöprogram

Stöd kan sökas för att utveckla miljöer som bidrar till att förstärka landskapets natur- och kulturvärden på landsbygden, utveckling av attraktiva boendemiljöer, främja friluftsliv, rekreation och besöksnäring. Det finns även ett bidrag för förvaltning av värdefulla kulturmiljöer och till framtagande av kommunala kulturmiljöprogram. Mer information finns på Länsstyrelsen Östergötlands hemsida.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/samhalle/kulturmiljo/stod-till-utveckling-av-natur---och-kulturmiljoer.html>

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/samhalle/kulturmiljo/bidrag-till-kultuhistoriska-miljoer.html>

Totalförsvar

Förordning 2022:524

Totalförsvarsplaneringen ska beaktas i all samhällsplanering. Regeringen har i planeringsanvisningar för det civila försvaret specificerat de myndigheter som har ett särskilt ansvar inför och vid höjd beredskap och att dessa ska planera för sin beredskap inom ramen för det civila försvaret (förordning 2015:1053 samt 2022:524).

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20151053-om-totalforsvar-och-hojd_sfs-2015-1053

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2022524-om-statliga-myndigheters_sfs-2022-524

Ställningstaganden och hänsyn till förändringar kring civilt försvar och höjd beredskap behöver tas med i översiktsplanen. Totalförsvarets inriktning för 2021–2025 med övergripande mål för totalförsvaret, nya mål för det militära respektive civila försvaret, inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation, förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation började gälla den 1 februari 2021.

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2020/10/prop.-20202130/>

Civilt försvar, höjd beredskap och krig

Översiktsplanen behöver ha ett resonemang om robusthet vad gäller exempelvis värme, vatten och el ur ett större perspektiv och hur detta påverkar framtida planering. Att ha planerade trygghetspunkter kan vara ett sätt att vara förberedd på större påfrestningar i samhällets infrastruktur. Om civilförsvarsanläggningar såsom ledningsplatser, förråd och krigsbranddammar avses avvecklas bör detta samrådats med MSB först. Översiktsplanen behöver även skildra vilka områden som har tillgång till skyddsrum och vilka som saknar detta och det bör framgå att ingen avveckling av skyddsrum ska ske. Samverkan i framtagandet av planen bör ske med kommunens beredskapshandläggare, räddningstjänsten och MSB. Information om befolkningsskydd inhämtas från MSB som i dagsläget ansvarar för området.

<https://msbgis.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=7bf1f3f83a374312b1b873637fbfe1e>

Klimatpåverkan

En av vår tids stora utmaningar är att bryta trenden av ökade utsläpp av växthusgaser till atmosfären. Riksdagen har beslutat att målet är noll nettoutsläpp av växthusgaser år 2045. Genom Parisavtalet har EU gjort ett gemensamt åtagande om att senast 2030 minska växthusgasutsläppen från hela EU-ekonomin med minst 40 procent jämfört med 1990. Nationellt, regionalt och lokalt är målen högre satta. Den fysiska planeringen är ett viktigt verktyg för att minska klimatutsläppen bland annat genom strategisk planering för att reducera samhällsbyggandets klimatpåverkan. Plan- och bygglagen ger förutsättningar och möjligheter för kommunerna att väga in klimatfrågorna i den fysiska planeringen. Några områden som har bäring på översiktsplanen är fysiska strukturer och markanvändning, transporter och resande, produktion och distribution av energi samt energianvändning i bebyggelse.

Kommunen bör i sin översiktsplan lyfta byggfasens och markåtgärders betydelse för klimatet. Redan i kommunens strategiska planarbete bör frågan om omfattande grundläggningsåtgärder samt hur dessa åtgärder inverkar på klimatet lyftas på en övergripande nivå. Rapporten Klimatpåverkan grundläggning 2019 kan fungera som stöd vid bedömningen och ge kommunen ett bra underlag vid prioritering av områden som både är viktiga som utbyggnadsområden och samtidigt har svåra geotekniska förutsättningar. I dagsläget inkluderas inte grundläggning och markåtgärder vid analys av byggnaders klimatpåverkan, men klimatbelastningen från byggfasen skulle öka markant om markberedning och grundarbeten ingick i klimatberäkningarna.

<https://www.sgi.se/contentassets/9feca5bb630e43ac9593b2foea78315c/rapport-klimatpaverkan-grundlaggning-2019.pdf>

Lokalisering

Genom att planera för en integrerad och funktionsblandad stadsstruktur, i såväl centrala som i perifera orter, minskar behovet av resor för att utnyttja samhällsservice och andra verksamheter. En blandad struktur som är sammanhängande ger möjlighet att ha nära till många olika funktioner, vilket minskar bilberoende samt främjar lokala verksamheter och stadslivet. I sovstäder - mindre orter med stor arbetspendling - bidrar funktionsblandning till stadslivet. Det är positivt ur ett energi- och klimatperspektiv att lokalisering av industrier och näringsliv planeras så att effektiva transporter kan genomföras till och från dessa områden.

Viktiga aspekter som är bra att lyfta vid lokalisering av verksamheter är tillgång till tillförlitlig och robust energi, främst el vid etableringen av dessa områden. Effektbrist i elnätet är ett potentiellt framtida problem och är något som behöver tas med tidigt i planeringen av exempelvis nya industriområden. Att främja tillbyggnad av förnybar energi i kommunen kan vara ett sätt att få en säkrare energiförsörjning.

Att planera för att möjliggöra att ta tillvara restvärme från industri, näringsliv och service är en åtgärd för att hushålla med energi ur ett samhällsperspektiv och som bidrar till att få till en omställning av energisystemet. Nyttjande av restvärme och egenproducerad energi lyfts i Länsstyrelsen Östergötlands "Handlingsplan för insatsområdet för Energi- och klimateffektivt näringsliv" som ett separat åtgärdsområde och en av de prioriterade åtgärderna är "Utveckla förutsättningar förökad tillvaratagande av restvärme".

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/energi-och-klimat/energi-och-klimatstrategi.html>

Boverket har tagit fram en vägledning som syftar till att ge kommunerna stöd i översiktsplaneringen så att den medverkar till en minskad klimatpåverkan. I vägledningen finns även ett avsnitt om klimatsmarta strukturer, det vill säga en struktur som främjar ett beteende som leder till en minskad klimatpåverkan, och ett avsnitt om funktionsblandning som lämpar sig vid förtätning av stadsdelar.

https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/hansyn/miljo_klimat/klimatpaverkan/

https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/hansyn/miljo_klimat/klimatpaverkan/strukturer/regional/

Länsstyrelsen i Hallands län har tagit fram en checklista för begränsad

klimatpåverkan i fysisk planering. Den kan användas både för översiktsplaner och detaljplaner samt för att säkerställa samarbetsformer.

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.691fcf616219e10e93bb7ca/1526068666864/Checklista%20f%C3%B6r%20begr%C3%A4nsad%20klimatp%C3%A5verkad%20i%20den%20fysis%20planeringen.pdf>

Elsystemet

Kommunens översiktsplan bör redovisa transmissionsanläggningar på det kartunderlag som redovisar hur mark- och vattenområden används.

Transmissionsnät och distributionsnät bör särskiljas i planen och det ska framgå vad som är transmissionsledningar och regionnätledningar. Transmissionsnätet för el är ett essentiellt planeringsunderlag för kommunalt planeringsarbete både ur perspektivet att befintligt och framtida transmissionsnät är samhällsviktig infrastruktur som tryggar Sveriges energiförsörjning, samt en förutsättning för storskalig samhällsplanering.

Elförsörjningen är en grundförutsättning för att samhället ska fungera i fred, kris och krig. Elsystemet utgör en förutsättning för samhällets primära funktioner och för att Sverige ska klara av både internationella och nationella mål som miljö-, klimat- och tillväxtmål. Transmissionsnätets verksamhet med dess tillhörande mark- och vattenanspråk utgör ett allmänt intresse.

Transmissionsnätet (el överföring via 400 och 220 kV-ledningar) har de högsta spänningsnivåerna som finns i Sverige och kan likställas med europavägar. Region- och lokalnät arbetar med regional och lokal eldistribution. Näten har olika funktion, spänningsnivåer och olika planeringsförutsättningar. Transmissionsnätet jobbar med överföring över långa avstånd inom och mellan länder. Det är viktigt att klargöra åtskillnad mellan spänningsnivåer eftersom transmissionsnätet för el är av nationellt intresse för Sverige.

Transmissionsnätet för el och Svenska kraftnäts anläggningsobjekt går att hämta via Geodataportalen som WMS eller som en shape-fil. Informationen innehåller den geografiska positionen för ledningar, stolpar, stationer och stationsområden samt uppgifter om förläggningssätt (luftledning, kabel etc.) och spänningsnivå. Vid produktion av kartor där Svenska kraftnäts geografiska anläggningsinformation används ska följande copyrighttext framgå: "© Affärsverket svenska kraftnät".

www.geodata.se

Vid samhällsplanering i närheten av Svenska kraftverks anläggningar finns följande planeringsunderlag inlagt i planeringskatalogen:

- Elnät i fysisk planering, Kommunal samhällsplanering vid stamnätsanläggningar
- Vägledning för verksamhet vid markförlagd kabel i transmissionsnätet.
- Systemutvecklingsplan 2022-2031- övergripande information rörande framtida planer för stamnätet för el.

www.svk.se

Energieffektivisering i transport- och bebyggelseplanering

Transportsektorn står för en stor del av de totala klimatgasutsläppen. Att på ÖP-nivå tidigt ta ställning till och peka ut en prioritering av gång, cykel och kollektivtrafik är centralt för att minska utsläppen. Även om teknikutvecklingen kommer att möjliggöra bilar med betydligt lägre utsläpp så skapar en stor andel biltrafik stora utmaningar för våra städer och samhällen då det är en väldigt markkrävande transportmetod.

Region Östergötland har under 2021 tagit fram en handlingsplan för insatsområdet ”Hållbara och effektiva transporter” som är en del av energi- och klimatstrategin. Specifika åtgärder har identifierats vilket kan vara till nytta i arbetet med kommunens ÖP. Exempel på prioriterade åtgärdsområden i handlingsplanen som är viktiga att beakta i den kommunala planeringen är att främja god infrastruktur för tillgång till fossilfria drivmedel och laddningsmöjligheter för elfordon i alla delar av Östergötland och arbeta för en samordnad och hållbar planering som ger bättre förutsättningar för hållbara transportslag.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/energi-och-klimat/energi-och-klimatstrategi.html>

Under de senaste åren har andelen elfordon ökat markant och det är viktigt att kommunerna arbetar med dessa frågor då det även påverkar besöksnäring och näringsliv eftersom allt fler efterfrågar laddning. Även tillgång till förnybara bränslen så som biogas, HVO, vätgas och etanol är viktigt att möjliggöra.

Länsstyrelsen har tagit fram dokumentet: *Infrastruktur för elfordon och förnybara drivmedel* vilket kan vara relevant för kommunen att ta del av då det pekar ut viktiga platser för utbyggnad av förnybara bränslen och laddinfrastruktur i länet.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/energi-och-klimat/energi-och-klimatstrategi.html>

Ett kartverktyg har tagits fram för att visa var det finns tankstationer för förnybart bränsle samt laddinfrastruktur för elfordon idag samt var lämpliga platser för etablering av dessa finns.

<https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/arcgis/apps/MapSeries/index.html?appid=cb67254fc19643c4a304e32ae46a3f11>

Energimyndigheten har sammanställt goda exempel på hur transport- och bebyggelseplanering samt förnybar energi kan integreras i den fysiska planeringen.

<https://www.energimyndigheten.se/klimat--miljo/fysisk-planering/>

Energiproduktion

Att se över möjligheter att bygga ut solenergiproduktion i kommunen ökar energiförsörjningstryggheten samtidigt som det bidrar till minskad påverkan på klimatet. Klimatkommunerna har samlat goda exempel på hur olika kommuner arbetar med solenergi och exempel på kommuners vindbruksplaner.

<https://klimatkommunerna.se/kunskapsbank/energi/producera-fornybar-el/>

Att öka antalet solceller på befintliga och nya byggnader är även utpekad åtgärd i den regionala energi och klimatstrategin ”*Handlingsplan för insatsområdet Förnybar och robust energiproduktion*”.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/energi-och-klimat/energi-och-klimatstrategi.html>

Svensk Energi och Svenska Kraftnät har utarbetat en handbok om elnät i fysisk planering (2014). Syftet med skriften är bland annat att ge en bild av hur elnäten är

uppbyggda och hur överföringen av el fungerar, diskutera hur planer för nya elledningar bäst kan stämmas av mot kommunernas översiktsplanering samt visa vilken hänsyn som bör tas till befintliga ledningar. Handboken finns på Svenska Kraftnätshemsida.

<https://www.svk.se/siteassets/om-oss/rapporter/2015-och-aldre/elnat-i-fysisk-planering-webb.pdf>

Energimyndigheten, HaV och flera andra centrala myndigheter ska peka ut fler lämpliga områden för energiutvinning till havs. Havsplanerna ska sedan uppdateras för att möjliggöra en större produktion av förnybar el (M2022/00276).

Klimatanpassning

Klimatet förändras och därmed förutsättningarna för samhällets utveckling. Hur stora framtida konsekvenser av klimatförändringarna blir beror på hela världens arbete med att minska påverkan på klimatet och hur väl anpassat vårt samhälle blir för att möta högre temperaturer och förändrade nederbördsmonster. För att kunna planera för ett robust och flexibelt samhälle behöver kartläggning göras över var i samhället risker och anpassningsbehov finns. Klimatanpassning innebär att hanterakonsekvenser, reducera skador och ta tillvara möjligheter som det förändrade klimatet medför.

Sedan 1 augusti 2018 ska kommunens översiktsplan innehålla kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som är klimatrelaterade och hur sådana risker kan minska eller upphöra (PBL kap 3 § 5.7). Länsstyrelsen Östergötland har gett ut en handbok för framförallt kommunerna i deras arbete med att klimatanpassa samhället. Rapporten "Introduktion till klimatanpassning i Östergötland", rapport nr 2011:19, ger en översikt av vad klimatförändringarna kan komma att betyda i Östergötland och hur de påverkar olika verksamheter. Den tar upp ansvarsfrågor, lagar, metoder, verktyg och ger exempel för inspiration och idéer.

[https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6ae610001636c9c68e53f084/1530096529770/Introduktion till klimatanpassning.pdf](https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6ae610001636c9c68e53f084/1530096529770/Introduktion+ till+ klimatanpassning.pdf)

Länsstyrelserna har gemensamt tagit fram en vägledning för hur kommuner kan arbeta med klimatanpassning i den fysiska planeringen. De centrala kapitlen tar upp hur man praktiskt gör före, under och efter planarbetet. Det finns även ett stöd för hantering av klimatrisker i översiktsplaneringen.

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.76f16c3d1665eba4c3e6bb2/1539780768155/klimatanpassning-fysisk-planering-201203.pdf>

<https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/tjanster/publikationer/2021/klimatrelaterade-risker-i-oversiktsplanering---metodstod.html>

Det finns två handlingsplaner för klimatanpassning på Länsstyrelsen i Östergötlands hemsida som Länsstyrelsen arbetar efter. Den ena fokuserar mest på Länsstyrelsens egen verksamhet och den andra har mer ett regionalt fokus. Båda kan fungera som en vägledning och ett verktyg för länets olika aktörer i arbetet med att klimatanpassa samhället.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/samhalle/planering-och-byggande/klimatanpassning.html>

Boverket har tagit fram en webbutbildning om klimatanpassning i planeringen. I utbildningen ingår bland annat vad klimatanpassad planering innebär och hur plan-

och bygglagen reglerar. Där finns också exempel på åtgärder och arbetssätt kopplade till översiktsplanen. Relevant är även Boverkets tillsynsvägledning avseende naturolyckor som syftar till att ge stöd åt länsstyrelserna vid tillsyn av kommunernas detaljplaner gällande risken för översvämning, ras, skred och erosion.

<http://boverket.onlineacademy.se/external/player/view/1339?lang=sv>

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/planeringsfragor/klimat/klimatanpassning/>

Ett viktigt underlag för den fysiska planeringen är SMHI:s framtagna klimatanalys för länet, "Framtidsklimat i Östergötlands län - enligt RCP-scenarier" (Klimatologi Nr 23 från 2015). Analysen finns att tillgå via SMHI:s hemsida.

<http://smhi.diva-portal.org/smash/get/diva2:948127/FULLTEXT01.pdf>

Jord och skogsbruk

Jord- och skogsbruk är enligt miljöbalkens 3 kap 4 § av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

Jordbruksmark

I rapporten "Att förvalta ett landskap – Fysisk planering och hushållning med jordbruksmarken i Östergötland", rapport 2018:21, beskriver Länsstyrelsen viktiga anledningar till att spara jordbruksmark och ger tips som kan spara jordbruksmarken vid exploatering.

https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4e0415ee166afb5932430a00/1543999382931/Att_f%C3%B6rvalta_ett_landskap.pdf

Jordbruksverket har sina planeringsunderlag publicerade i Planeringskatalogen. Av Jordbruksverkets blockdatabas framgår aktuell brukad jordbruksmark, odlingshinder, areal och fältform. Kartskikt kan laddas ner från Jordbruksverkets E-tjänster.

<https://jordbruksverket.se/e-tjanster-databaser-och-appar/e-tjanster-och-databaser-stod/kartor-och-gis>

Jordbruksverket har tagit fram ett stödverktyg med förslag på hur jordbruksmark kan hanteras i den fysiska planeringen och en rapportserie "Se jordbruksmarkens värden" som beskriver jordbruksmarkens värden och hur kommunen kan arbeta med att bevara och utveckla dem.

<https://jordbruksverket.se/jordbruket-miljon-och-klimatet/jordbruksmarkens-varden>

Yrkesmässig djurhållning

Försiktighetsprincip bör råda vid planering så att olägenheter för kringboende och problem för verksamhetsutövare inte uppstår. Djurstallar kan i många fall enklast lokaliseras genom uppgifter hos kommunens egen miljötillsyn. Andra källor är Jordbruksverkets kartlager *Produktionsplatser för djurhållning* som laddas ner från Jordbruksverkets E-tjänster.

Boverket har gett ut "Vägledning för planering för och invid djurhållning", rapport 2011:6 som behandlar främst hästhållning.

<https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2011/vagledning-for-planering-for-och-invid-djurhallning/>

Även Folkhälsomyndigheten tillhandahåller ett kunskapsunderlag om hästhållning.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/miljohalsa-och-halsoskydd/tillsynsvagledning-halsoskydd/verksamheter/tillsynsvagledning-hasthallning/>

Markavvattningsföretag

Dikningsföretagens utbredning är ett viktigt planeringsunderlag som finns i Planeringskatalogen. Genom att klicka på aktuellt område i Länsstyrelsens WebbGIS kan ritningar och akter laddas ner.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/om-oss/vara-tjanster/karttjanster-och-geodata.html>

Naturvärden

I Artskyddsförordningen (2007:845) finns en förteckning över fridlysta arter. Information om skyddad natur enligt 7 kap miljöbalken och övriga värdefulla naturområden finns att tillgå via Länsstyrelsen i Östergötlands hemsida. Mer information finns även i Naturvårdsverkets kartverktyg Skyddad natur och Skogsstyrelsens kartverktyg Skogens pärlor.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/natur-och-landsbygd/skyddad-natur.html>

Invasiva främmande arter

Problemen med invasiva främmande arter i Sverige ökar i takt med att vi blir fler människor, och att vi reser mer. Vi har också en ökad världshandel där vi både medvetet och omedvetet flyttar arter mellan ekosystem. I Sveriges natur finns idag över 2 000 främmande arter och drygt 400 av dessa räknas som invasiva. Många av dessa, till exempel spansk skogssnigel, jätteloka, parkslide och vresros orsakar redan nu stora skador och kostnader i form av årlig bekämpning. Översiktsplanen kan ge en bild av var dessa arter förekommer för att bidra till ökad kunskap och underlätta för efterföljande skeden.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/djur/invasiva-frammande-arter.html>

Friluftsliv

Länsstyrelsen Östergötland har i samverkan med länets kommuner, Region Östergötland och privata aktörer tagit fram en strategi för utveckling av friluftslivet i länet. "Naturnära vägar till hälsa, hållbar tillväxt och utveckling - Regional strategi för att nå friluftsmålen i Östergötland 2020-2030", rapport nr 2020:5, syftar till att ge stöd och vägledning för de aktörer som på olika sätt möjliggör människors utevistelse i länets natur- och kulturmiljöer och är tänkt som ett verktyg för beslutsfattare och tjänstepersoner inom stads- och landsbygdsutveckling, naturturism och regional tillväxt.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/tjanster/publikationer/naturnara-vagar-till-halsa-hallbar-tillvaxt-och-utveckling---regional-strategi-for-att-na-friluftsmalen-i-ostergotland-2020-2030.html>

Strandskydd

Strandskydd gäller vid hav, sjöar och vattendrag enligt 7 kapitlet 13 § i miljöbalken. Det generella strandskyddet omfattar land och vattenområden 100 meter från strandlinjen vid normalt vattenstånd. På vissa platser har Länsstyrelsen beslutat att utvidga strandskyddet enligt 7 kap. 14 § miljöbalken. Utvidgningen varierar mellan 150 till 300 meter från strandlinjen. Det utvidgade strandskyddet kan ses i Östgötakartan.

I Östergötland omfattas följande vatten av utvidgat strandskydd: havet inklusive Sandfjärden, Vättern, Boren, Roxen, Asplången, Årlången, Stora och Lilla Rängen, Järnlunden, Sommen, Åsunden. (Norrköping, Söderköping, Valdemarsvik, beslut 2015-01-12,), (Linköping, Motala, Vadstena, Åtvidaberg, Ödeshög, beslut 2014-11-24), (Kinda, beslut 2013-10-15), (Boxholm, Ydre, beslut 2012-12-13). Länkar till respektive beslut om utvidgat strandskydd finns på Länsstyrelsens hemsida under rubriken *Utvidgat strandskydd*.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/natur-och-landsbygd/aktiviteter-och-ingrepp-i-naturen/strandskyddsdispens.html>

Det är viktigt att översiktsplanen redovisar strandskyddsbestämmelserna som en förutsättning för planering och byggande. I översiktsplanen har kommunen möjlighet att redovisa områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS). Som grund för ställningstagande och avvägningar inför utpekande av LIS tillhandahåller Länsstyrelsen olika kunskapsunderlag.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/natur-och-landsbygd/aktiviteter-och-ingrepp-i-naturen/strandskyddsdispens.html>

Särskilda råd finns för området omkring Vättern (PM 2012-10-12).

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.691fcf616219e10e935b6c1/1526068394925/F%C3%B6rh%C3%A5llningss%C3%A4tt%20LIS%20vid%20V%C3%A4ttern%20101012.pdf>

Ekosystemtjänster

Människan är beroende av naturen och de tjänster som den ger. Naturen ger oss syre, mat och rent vatten. Naturen renar luft, tar hand om dagvatten, ger hälsa och rekreation i den byggda miljön, ekosystemtjänster som skapar hälsosammare och bättre klimatanpassade städer och tätorter. Boverket har tagit fram ”Ekosystemtjänster i den byggda miljön – vägledning och metod” om ekosystemtjänster i den byggda miljön som handlar om hur ekosystemtjänster kan bevaras, utvecklas och skapas genom tillämpning av plan- och bygglagen.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/>

Naturvårdsverket har flera vägledningar inom området.

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/samhallsplanering/>

Grön infrastruktur

Länsstyrelsen har regionala handlingsplaner för grön infrastruktur där värdetrakter, värdenätverk och värdekärnor har tagit fram för ett antal insatsområden. För Östergötlands del är det ädellövsmiljöer, örtmarker, gräsmarker, vattendrag och strandmiljöer. Vidare finns checklistor för att kunna beakta grön infrastruktur i den fysiska planeringen. Även Naturvårdsverket har vägledning inom området.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/samhalle/planering-och-byggande/gron-infrastruktur/regional-handlingsplan.html>

<https://www.naturvardsverket.se/gron-infrastruktur>

Vatten

Vattenförsörjning

Utifrån klimatförändringarnas påverkan på dricksvattenförsörjningen har länsstyrelsen utarbetat en regional vattenförsörjningsplan för att säkra dricksvattenförsörjningen på lång sikt. ”Regional vattenförsörjningsplan Östergötland”, rapport nr 2013:19 är framtagen i samarbete med länets kommuner. Under 2020 tog Länsstyrelsen fram ”Fördjupad vattenförsörjningsplan Östergötlands län”, nr 2020:08, med ett tillhörande kartmaterial. Dessa finns tillgängliga via Länsstyrelsen Östergötlands hemsida alternativt Planeringskatalogen.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/vatten--och-avloppsforsorjning/regional-vattenforsorjningsplan.html>

Nationellt särskilt värdefulla vatten

För att uppnå det nationella miljö kvalitetsmålet ”Levande sjöar och vattendrag”, har ett antal sjöar och vattendrag som bedöms ha höga natur-, fisk/fiske- eller kulturvärden utpekats som nationellt särskilt värdefulla eller nationellt värdefulla. De vattendrag som valts ut med hänsyn till naturmiljö- eller fiskevärden präglas oftast av en låg grad av ingrepp, intakt strandmiljö, naturliga flödesförhållanden samt omväxlande och naturliga vattenmiljöer. Sådana vattendrag och sjöar har stor betydelse som livsmiljö för många rödlistade arter. De utpekade kulturmiljöerna vittnar om vattnets betydelse för människan, och kan vara alltifrån översilningsängar, flottningsleder och broar till anläggningar som brukat vattenkraften såsom vattenmøllor, sågverk och stånghammare. Mer information finns på Länsstyrelsen i Östergötlands hemsida.

Vattenskyddsområden

Länsstyrelsen eller kommunerna får enligt miljöbalken förklara ett mark- eller vattenområde som vattenskyddsområde om det ska nyttjas som vattentäkt. Länsstyrelsen fastställer de större mellankommunala vattentäkterna, exempelvis ytvattentäkterna Vättern och Glan, medan kommunerna har ansvar för övriga vattentäkter. En viktig insats för länsstyrelser och kommunerna enligt Vattenmyndighetens åtgärdsprogram är att säkerställa den långsiktiga vattenförsörjningen genom inrättande av vattenskyddsområden. Mer information finns hos Länsstyrelsen Östergötland, Havs- och vattenmyndigheten och ytorna finns i Naturvårdsverkets karta Skyddad natur.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/miljo-och-vatten/atgarder-och-verksamheter-i-vatten/vattenskyddsomraden.html>

<https://www.havochvatten.se/avlopp-och-dricksvatten/dricksvatten-och-vattenskydd/vattenskyddsomrade.html>

Grundvatten

Kommunens vattenresurser behöver beaktas i den fysiska planeringen, såväl yt- som grundvatten. Sveriges geologiska undersökning (SGU) har en vägledning för översiktsplanering med ett flertal kartor och databaser som kan användas för att beskriva grundvattenresurser.

<https://www.sgu.se/samhallsplanering/planering-och->

Dagvatten

Hantering av dagvatten får allt större betydelse både för att säkerställa vattenkvaliteten och i arbetet med att anpassa den byggda miljön till ett ändrat klimat med fler kraftiga regn och stormar. Lokalt omhändertagande av dagvattnen (LOD) blir allt viktigare och den fysiska planeringen behöver ge utrymme för sådana lösningar. Hantering av dagvatten regleras i ett flertal lagstiftningar. I plan- och bygglagen (SFS 2010:900) regleras kommunernas rätt, möjlighet och skyldighet att planera för dagvatten vid samhällsbyggnadsutvecklingen. Lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp (spill- och dagvatten) ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön. Rening av dagvatten regleras i miljöbalken (SFS 1998:808). EU:s ramdirektiv för vatten (eller vattendirektivet) anger vad EU-länderna minst ska klara vad gäller vattenkvalitet och tillgång på vatten. Vattendirektivet har införts i svensk lagstiftning genom 5 kap. miljöbalken, förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön och förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion.

Släckvatten

Bränder är en vanlig orsak till att kommunens räddningstjänst utför en räddningsinsats. Räddningstjänsten förväntas då att släcka branden och därmed förhindra att branden sprids vidare. Vid räddningsinsatser där vatten används innebär det att det tillförda vattnet tvättar ur föroreningar ur brandresterna. Enligt räddningstjänsten insatsstatistik för Sverige används årligen (2010) ca 70 miljoner kbm släckvatten för att släcka bränder. Det släckvatten som inte förångas vid brandsläckning kommer att bli kvar eller lämna brandplatsen. Detta vatten kan vara mer eller mindre förorenat. Kontaminerat släckvatten kan, beroende på markförhållanden mm, infiltrera marken eller genom ytavrinning nå områden som är mer eller mindre miljö känsliga. Det är viktigt att i kommunens planarbete beakta riskerna och ta ställning till om eller hur förorenat släckvatten kan omhändertas. Om det i översiktsplanen har identifierats områden där risken för spridning av förorenat släckvatten inte är acceptabel behöver skyddsåtgärder pekas ut, exempelvis uppsamlings- eller fördröjningsdammar.

Havsplanering

De nationella havsplanerna som beslutades 10 februari 2022 ger vägledning till myndigheter och kommuner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av området. De utgör därmed ett viktigt underlag och komplement som behöver arbetas in i översiktsplanen. Det finns många kopplingar mellan den statliga havsplaneringen och kommunala och regionala frågor, till exempel planering, miljö och näringslivsutveckling. Det som händer på land och i kustzonen påverkar havsområdet längre ut, och tvärtom. För kustkommunernas del omfattar planeringsansvaret även kustvatten och territorialvatten, därmed har kustkommunerna en nyckelroll i havsplaneringen. I territorialvattnet överlappa de statliga havsplanerna och kommunernas översiktsplaner varandra. I vår del av landet gäller planen för havsområdet Östersjön.

För de kommande havsplanerna finns en målsättning att peka ut ytterligare områden som lämpar sig för energiutvinning motsvarande 90 terawattimmar. I dagens beslutade havsplaner finns endast energiområden motsvarande en årlig produktion motsvarande 20-30 terawattimmar utpekade. Den höga målsättningen vad gäller identifikation av nya områden för energiutvinning, och i förlängningen en kraftig utbyggnad av havsbaserad vindkraft, behöver beaktas i arbetet med översiktsplanen. På motsvarande sätt bör översiktsplanen beakta behov av utrymme för den infrastruktur (elledningar och stationer) som

kan komma att behövas för att ansluta den nya elproduktionen till elnätet.

Regeringen avser att uppdra åt berörda myndigheter att utreda sjöfartens miljöpåverkan och eventuella åtgärder för att minska denna enligt *Utredningsområde sjöfart norr och söder om Gotland* i den beslutade havsplanen.

Arbetet med framtagandet av havsplaner sker enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) och regleras i 4 kap 10 § miljöbalken.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/havsplaneringsforordning-2015400_sfs-2015-400

Havs- och vattenmyndigheten, HaV, ansvarar för att i samverkan med övriga myndigheter ta fram havsplaner som beslutas av regeringen.

<https://www.havochvatten.se/planering-forvaltning-och-samverkan/havsplanering.html>

Länsstyrelsen ska stödja och underlätta kommuners och regionala planeringsorgans deltagande i havsplaneringen och bidra med expertsynpunkter på Havs- och vattenmyndighetens bedömningar av nationella och regionala värden inom länen.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/samhalle/planering-och-byggande/havsplanering.html>

Boverket har listat planeringsunderlag inom området.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allman-intressen/hav/kommunal/>

Geologi och geoteknik

Information om geologi är ett underlag som kan bidra till att åstadkomma en hållbar och ändamålsenlig mark- och vattenanvändning. På Sveriges geologiska undersökningars (SGU) hemsida finns en checklista och olika karttjänster som kan bidra med geologisk och maringeologisk information till översiktsplanearbetet.

<https://www.sgu.se/samhallsplanering/>

När det gäller hjälp med att tolka och värdera geotekniska och miljötekniska frågor i plan- och byggprocessen, eller planering och strategier för framtiden kan SGI kontaktas. De stöttar kommuner bland annat med att utarbeta långsiktiga strategier, vid upphandling och anbudsutvärdering, formulera krav på utredningar inom miljö- och geoteknikområdet, omfattning och val av fältmetoder och laboratorieförsök, teknisk granskning av konsultrapporter, bedöma om hänsyn till klimatförändringar har tagits i fysisk planering och geotekniska utredningar, belysa vilka risker som kan vara aktuella på en plats vid olika skeden i byggprocessen.

<https://www.sgi.se/sv/produkter--tjanster/bestallarstod-till-myndigheter-lansstyrelser-och-kommuner/>

Materialförsörjning

Regeringen har uppmärksammat behovet av en bättre planering för materialförsörjning i Sveriges Mineralstrategi (N2013/975/FIN).

<https://www.regeringen.se/rapporter/2013/02/n2013.02/>

Som en del i att uppnå åtgärdsområdet beträffande främjande av samhällsutveckling

och regional tillväxt har SGU tagit fram en metod för regional materialförsörjningsplanering i rapporten ”Metodbeskrivning för regional materialförsörjningsplan”, SGU rapport nr 2015:5. Underlaget kan även utgöra ett stöd för kommunernas översiktsplanering.

<https://www.sgu.se/samhallsplanering/bergmaterial-for-byggande/hallbar-materialforsorjning/>

Länsstyrelsen Östergötland har sedan 2019 en ”Regional materialförsörjningsplan för säker dricksvattenförsörjning i Östergötland” som understryker vikten av att identifiera och bevara naturgrusavlagringar för framtida dricksvattenförsörjning. Den är tänkt att fungera som ett planeringsunderlag för länets aktörer i översiktsplaneringen, täktillståndsprocessen och krissammanhang. Förutom rapporten finns GIS-skikt tillgängliga i Östgötakartan.

<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/tjanster/publikationer/materialforsorjning-gsplan-2019.html>

Länsstyrelsen skapar samhällsnytta genom rådgivning, samordning, tillstånd, tillsyn, prövning, stöd och bidrag. Vi skyddar miljön, ser till att viktiga natur- och kulturvärden bevaras och skapar förutsättningar för att utveckla landsbygden och näringslivet i länet. Vi har även samhällsviktiga uppdrag inom bland annat krisberedskap, sociala frågor, djurskydd och samhällsplanering. På så sätt bidrar vi till Länsstyrelsens vision om ett livskraftigt Östergötland

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND